

**UNIVERSITATEA „BABEȘ-BOLYAI”
CLUJ-NAPOCA
FACULTATEA DE ISTORIE ȘI FILOSOFIE
ȘCOALA DOCTORALĂ „ISTORIE. CIVILIZAȚIE. CULTURĂ”**

TEZĂ DE DOCTORAT

Domeniul Istorie

**Conducător de doctorat:
Prof. univ. dr. Mitu Sorin**

**Student-doctorand:
Castro Albornoz Álvaro**

**Cluj-Napoca
2024**

UNIVERSITATEA „BABEȘ-BOLYAI”
CLUJ-NAPOCA
FACULTATEA DE ISTORIE ȘI FILOSOFIE
ȘCOALA DOCTORALĂ „ISTORIE. CIVILIZAȚIE. CULTURĂ”

Biografia critică
a sorei Lúcia de Jesus Rosa dos Santos
în lumina corespondenței sale
din perioada 1921-1957

Conducător de doctorat:
Prof. univ. dr. Mitu Sorin

Student-doctorand:
Castro Albornoz Álvaro

Cluj-Napoca
2024

Cuprins

Introducere.....	11
I . Raport istoric și istoriografic al surselor pentru studiul biografiei văzătoarei Lúcia de Jesus Rosa dos Santos	30
I.1. Prezentarea problemei abordării istoriografice a fenomenului de la Fátima.....	30
I.2. Stadiul actual al biografiei critice în cazul istoriografic general al văzătorilor Fecioarei Maria.....	32
I.3. Periodizarea pentru o istoriografie a surselor privind viața și opera Lúciei de Jesus Rosa dos Santos	36
I.3.1. Prima perioadă: 1921-1935. Opere timpurii legate de Fátima.....	40
I.3.2. A doua perioadă: 1935-1944. Activitatea scriitoricească a sorei Lúcia.....	46
I.3.3. A treia perioadă: 1946-1957. Activitatea inchizitorială și hermeneutică în legătură cu aparițiile de la Fátima. Lúcia răspunde.....	50
I.3.4. A patra perioadă: 1955-2013. Impulsul apologetic, critic și documentar asupra surselor despre Fátima.....	61
I.4. Biografii editate despre Lúcia și alte scrieri autografe ale văzătoarei.....	79
II. Introducere în contextul geografic și cultural al copilăriei Lúciei în Aljustrel	85
II.1. Structura socio-economică a satului Aljustrel la începutul secolului al XX-lea.....	85
II.2. O familie din Aljustrel la începutul secolului al XX-lea.....	88
II.3. Practicarea religiei în familie. Maria Rosa și casa ca Biserică domestică	90
II.4. Primii ani de viață ai Lúciei	94
II.5. Între tradiția populară și păcat. Distracțiile de la Aljustrel	99
II.6. Maria Rosa dos Santos. Păstrătoare a doctrinei și model de femeie catolică rurală de la începutul secolului al XX-lea.....	102
II.7. Între deșertăciunea lumii și o contemplație incipientă. Lúcia după prima ei împărtășanie	107
II.8. Lúcia și verișorii ei, Francisco și Jacinta Marto.....	109
II.9. Între oi și bulgări plutitori. Lúcia ciobăniță.....	114
II.10. Primul fenomen <i>apariționist</i> . Geneza văzătorilor de la Fátima	117

II.11. Criza familială care precedă aparițiile din 1917.....	122
II.12. Ambasada din ceruri: rolul Lúciei în aparițiile de la Fátima.....	128
III. Lúcia de Jesus Rosa dos Santos. De la Asilo de Vilar din Porto la Institutul Surorilor Sfintei Doroteea din Pontevedra. 1919-1925	135
III.1. După aparițiile de la Fátima. Țara nimănuși	135
III.2. Posibilitatea de educare a văzătoarei	145
III.3. Nașterea Mariei das Dores. Institutul Arcediago van Zeller al Surorilor Sfintei Doroteea.....	165
III.4. Controverse și speculații în jurul Lúciei. Atacurile presei.....	170
III.5. De la prima relatare a aparițiilor din 1922 până la interogatoriul canonic. Geneza unei mărturii perpetue	177
III.6. Interogatoriul Comisiei Canonice din 1924.....	200
III.7. Semnele unei vocații religioase	207
III.8. Confirmarea și pregătirea pentru viața religioasă în Spania	221
III.9. Scrisori de rămas bun. Vestea neașteptată a plecării în Spania	234
III.10. Vocația și sacrificiul. Scurtă ședere la Tuy.....	241
III.11. Pontevedra și Inima Neprihănită a Mariei. 1925-1926.....	263
IV. Viața spirituală a Lúciei în Noviciatul Institutului Surorilor Sfintei Doroteea din Tuy. Perioada 1926-1930.....	281
IV.1. Înveșmântare. Noviciat la Tuy.....	281
IV.2. Inspirație divină sau tentație demonică: fondarea unui nou institut	290
IV.3. Tribulația celor șase luni.....	299
IV.4. Profesiunea voturilor temporare la 3 octombrie 1928	307
IV.5. Afacerea presei cu portretul sorei Lúcia.....	317
IV.6. Schimbarea congregației religioase și înființarea unui nou Institut.....	335
IV.7. O probă de excludere a dorinței Lúciei de a se transfera la Carmel	339
IV.8. Anul 1930. Un chestionar și devoțiunea Maicii Monfalim	345
IV.9. A doua mare maladie a Mariei Rosa.....	348

IV.10. Dosarul Filomenei Miranda.....	354
IV.11. Prima scrisoare adresată Papei Pius al XI-lea. 1930. Dovada documentară	361
IV.12. Insistențele legate de Noul Institut	368
IV.13. Întrebările decisive ale părintelui Gonçalves.....	379
IV.14. Noile ispite și vizita Monseniorului José Alves Correia da Silva la Tuy	384
V. Lúcia și răspândirea Devoțiunii Reparatore la Inima Neprihănită a Mariei. De la Revelația de la Pontevedra - 10 decembrie 1925 - până la aprobarea oficială a Monseniorului José Alves Correia da Silva la 13 septembrie 1939	393
V.1. Consemnări istorice ale revelației din 10 decembrie 1925	393
V.2. Traseul istoric al genezei surselor și al răspândirii Devoțiunii Reparatore la Inima Neprihănită a Mariei	403
V.3. Eforturile Lúciei <i>Maria das Dores</i> de a răspândi Devoțiunea Reparatore la Inima Neprihănită a Mariei	414
V.4. Manuel Nunes Formigão, apostolul propagării Devoțiunii Reparatore la Inima Neprihănită a Mariei	427
V.5. José Aparício da Silva confesor și servitor neobosit al Inimii Neprihănite a Mariei	436
V.6. Lúcia, Inima Mariei și Monseniorul José Alves Correia da Silva	445
V.7. Intervenția părintelui José Bernardo Gonçalves	452
V.8. Părintele Aparício, misionar al Inimii Neprihănite a Mariei peste hotare	461
V.9. Inima Neprihănită a Mariei și justiția dumnezeiască: „ <i>Pedeapsa va fi cum nu a mai fost niciodată: oribilă, oribilă</i> ”	472
V.10. Încercări, sacrificii, război. Episcopul José Alves Correia da Silva și aprobarea Devoțiunii Reparatore la Inima Neprihănită a Mariei.....	475
V.11. Greșeala episcopului José Alves Correia da Silva. Controversele legate de publicarea Devoțiunii.....	480
V.12. Semnificația istorică a Devoțiunii Reparatore la Inima Neprihănită a Mariei. ...	486

VI. De la Viziunea de la Tuy la <i>Ingravescentibus malis</i> și la consacrarea Portugaliei. Parcurusul istoric al Consacrării Rusiei la Inima Neprihănită a Mariei între 1929 și 1938	489
VI.1. Contextul spiritual al Lúciei în Institutul Religioaselor Sfintei Doroteea din Tuy în 1929	489
VI.2. Consemnări istorice referitoare la Apariția de la Tuy din 13 iunie 1929	492
VI.3. Relația dintre Devoțiunea la Inima Neprihănită a Mariei și Rusia în contextul secretului de la Fátima în scrisorile Lúciei	502
VI.4. Părintele José Bernardo Gonçalves și primele încercări de Consacrare a Rusiei la Inima Neprihănită a Mariei.....	509
VI.5. Rusia, José Alves Correia da Silva și Pius al XI-lea. Ierarhia ecleziastică și cererea de Consacrare a Rusiei.....	512
VI.6. Amenințări, pedepse, războaie. Prima cerere de Consacrare la Inima Neprihănită a Mariei.....	520
VI.7. Rianjo. „ <i>Ca și regele Franței, vor regreta...</i> ” Noi revelații ale Lúciei legate de Preasfânta Inimă a lui Isus	527
VI.8. Voturi religioase în plin război. Profesiunea solemnă de voturi perpetue a Lúciei și războiul civil spaniol.....	533
VI.9. Lúcia și cruciada spaniolă. Întoarcerea la Pontevedra.....	539
VI.10. O nouă solicitare din Cer: Consacrarea lumii la Inima Neprihănită a Mariei. Rolul Alexandrinei Maria da Costa	543
VI.11. Scrutarea teologică a părintelui Gonçalves.....	548
VI.12. Războiul civil, reacția episcopatului spaniol și a Surorilor Sfintei Doroteea.....	554
VI.13. Cererea episcopului José Alves Correia da Silva către Pius al XI-lea: consacrarea Rusiei Preasfintelor Inimi ale lui Isus și ale Mariei.....	559
VI.14. O întoarcere tristă la Tuy. Moartea Maicii Monfalim	564
VI.15. Noi suferințe. Respingerea Romei și <i>Ingravescentibus malis</i>	565
VII. Iminența războiului și pedepsirea națiunilor. Avertizările Cerului și perioada profetică a Lúciei din 1939-1943	570
VII.1. Un război „ <i>éminente</i> ”	570

VII.2. „ <i>Când veți vedea o noapte luminată...</i> ” Aurora boreală din ianuarie 1938	573
VII.3. Rusia, pacea lumii și devoțiunea la Inima Neprihănită a Mariei.....	577
VII.4. O nouă intervenție a părintelui Gonçalves. Ermetica cerere a Lúciei adresată lui Pius al XII-lea	583
VII.5. Schimbare de strategie. Consacrarea lumii și nu a Rusiei.....	589
VII.6. „ <i>Voi pedepsi națiunile pentru crimele lor...</i> ” Noi revelații și consacrarea lumii la Inima Neprihănită a Mariei.....	593
VII.7. Dezvăluirea secretelor. Lúcia îi scrie lui Pius al XII-lea.....	597
VII.8. Portugalia reînnoiește consacrarea la Inima Neprihănită a Mariei.....	605
VII.9. Păcatele Portugaliei: „ <i>Nosso Senhor cere penitență, sacrificii și suprimarea sărbătorilor păgâne.</i> ” Noi cereri ale Lúciei	608
VII.10. Pius al XII-lea și predilecția sa pentru Fecioara Maria a Rozariului de la Fátima	617
VII.11. Internaționalizarea secretelor de la Fátima: iadul și erorile Rusiei	622
VII.12. „ <i>Nosso Senhor refuză pacea</i> ”. Noi insistențe pentru a potoli justiția dumnezeiască	630
VII.13. Pius al XII-lea dă curs cererilor. Consacrarea lumii la Inima Neprihănită a Mariei	634
VII.14. Păcatele Spaniei. <i>Nosso Senhor</i> cere reforma morală a clerului spaniol.....	642
VII.15. Intervenția Monseniorului José Alves Correia da Silva în Spania. Episcopul de Leiria pledează pentru Lúcia.....	654
VIII. Secrete, mistere și <i>saudades</i>. De la scrierea celei <i>de-a Treia Părți a Secretului</i> până la întoarcerea Lúciei la Fátima. Ultima perioadă la Tuy, din 1943 până în 1946	661
VIII.1. Al Treilea Secret. Câteva precizări	661
VIII.2. Pleurezia și infecțiile. Starea de sănătate a Lúciei se deteriorează	663
VIII.3. Geneza redactării documentului: Galamba de Oliveira și întâlnirea de la Valença do Minho.....	665
VIII.4. Recidiva Lúciei. Vizita urgentă a Monseniorului José Alves Correia da Silva la Tuy	670

VIII.5. Angoasă spirituală sau <i>imposibilitate preternaturală</i> . Lupta interioară a Lúciei.....	673
VIII.6. Scrisorile pe care Lúcia nu le citește.....	680
VIII.7. Redactarea documentului celui de-al Treilea Secret. Aspecte istoriografice.....	681
VIII.8. Monsenior José Alves Correia da Silva, păstrătorul secretului. Împrejurările transmiterii documentului către Episcopul de Leiria	689
VIII.9. Urmele unei prietenii. Lúcia și Maica Maria do Carmo Cunha Matos.....	695
VIII.10. Lúcia și ipostazele Fecioarei Maria de la Fátima.....	698
VIII.11. Rusia se va converti: Lúcia ca avocată a convertirii Rusiei.....	701
VIII.12. Lúcia și critica lui Dhanis	704
VIII.13. În căutare de răspunsuri. Hübert Jöngen vizitează Tuy	708
VIII.14. <i>Saudades de Fátima</i> . Lúcia și încoronarea Maicii Domnului.....	710
VIII.15. Întoarcerea la Fátima. 21-22 mai 1946, noi destine ale văzătoarei.....	716

IX. Drumuri noi și cruci grele. De la Institutul Surorilor Sfintei Doroteea din Sardão la Carmelul Sfintei Tereza din Coimbra. Tranziția congregației religioase a Lúciei din 1946 până în 1957 .....

IX.1. Colegiul Surorilor Sfintei Doroteea din Sardão.....	723
IX.2. Interviuri, interogatorii, chestionare: Lúcia răspunde pentru apariții.....	735
IX.3. Un proiect mult așteptat în favoarea Rusiei. Vizita lui Lúcia la Pius al XII-lea ..	731
IX.4. Thomas McGlynn: sculptor al Maicii Domnului și mesager al Lúciei	736
IX.5. Decizia Lúciei și vocația pentru contemplație: orizontul Carmelului	740
IX.6. Tratamentul stomatologic, Montini și transferul efectiv la Carmel.....	750
IX.7. Carmelul Sfintei Tereza. Nașterea <i>Mariei Lúcia de Jesus e do Coração Imaculado</i>	755
IX.8. Alte încercări de convertire a Rusiei sub oblăduirea carmelitană	761
IX.9. „ <i>O misiune de la Dumnezeu și o bună parte a crucii mele</i> ”: noi vizite la Lúcia din 1950	764
IX.10. Devotat, spion sau inchizitor? Vizita lui Joséph Schweigl în Portugalia și întâlnirea sa cu Lúcia	774

IX.11. „Părinte, mulți se vor pierde, doar o parte limitată a neamului omenesc va fi mântuită!” Mărturia lui Lombardi	777
IX.12. O vizită impunătoare. Deplasarea Cardinalului Alfredo Ottaviani la mănăstirea carmelitană.....	781
X. «Părinte, Dumnezeu va pedepsi lumea și o va pedepsi într-un mod teribil. Pedepsa Cerului este iminentă...» Testamentul profetic al Lúciei și cazul părintelui Agustín Fuentes.....	785
X.1. Schiță biografică a lui Agustín Fuentes Anguiano până la numirea sa ca Postulator Roman.....	785
X.2. Interviuul părintelui Agustín Fuentes cu sora Lúcia la 26 decembrie 1957	787
X.3. Apostolatul părintelui Agustín Fuentes: răspândirea mesajului Fecioarei Maria de la Fátima	793
X.4. <i>Lúcia contra Lúcia</i> : nota anonimă de la Curia diecezană din Coimbra din iulie 1959	798
X.5. Un papă cu nume eretic. Ioan al XIII-lea și profeții nenorocirii.....	802
X.6. „Sora Lúcia nu s-ar fi putut exprima atât de incorect.” Atacul presei mexicane și apărarea părintelui Fuentes	807
X.7. Intervenția Catholics News: „KILL the story” din 25.05.1959	813
X.8. Presa americană împotriva părintelui Agustín Fuentes.....	816
X.9. Eroarea agenției de știri americane Catholics News.....	819
X.10. Noi manevre ale Catholics News în cazul părintelui Fuentes.....	821
X.11. Încăpățânarea tenace a Catholics News în ceea ce privește cazul părintelui Fuentes	823
X.12. Întoarcerea copernicană a agenției de știri americane: Catholics News prezintă cazul în mod transparent	828
X.13. Apărarea clerului mexican. Monseniorul Pío López și emergența doctrinei tradiționale a Mesajului de la Fátima.....	830
X.14. Angajamentul cardinalului José Garibi Rivera în cazul părintelui Fuentes.....	840
X.15. Ecce homo: Ernesto Sena de Oliveira se spală pe mâini	842

X.16. Consolidarea unei imposturi: „ <i>Părintele Fuentes a prezis în 1960 catastrofe care nu s-au întâmplat</i> ”	845
X.17. Epilog. Agustín Fuentes, apostol al Inimii Neprihănite a Mariei și al mesajului de la Fátima	849
X.18. Istoriografia de la Fátima despre cazul părintelui Agustín Fuentes.....	852
X.19. Între compromis și critică. Teza tendențioasă a lui Joaquín María Alonso	862
CONSIDERAȚII FINALE	872
BIBLIOGRAFIE	909
ANEXE	935
LISTA ANEXELOR.....	935
ANEXA DOCUMENTELOR (D).....	941
ANEXA FOTOGRAFICĂ (F).....	1037

Cuvinte cheie: *Inima Neprihănită a Mariei, Pedeapsa Cerului, Devoțiune cordimariană, Fátima, Apariții ale Fecioarei Maria, Lúcia de Jesus, Mariologie, Mesajul de la Fátima, Pontevedra, Tuy, Consacrarea Rusiei, Secretul de la Fátima, Institutul Surorilor Sfintei Doroteea, Leiria, Văzătoare, Devoțiune Reparatoare la Inima Neprihănită a Mariei, Cel de-al Treilea Secret de la Fátima, Viața religioasă, Istoria Bisericii Catolice.*

REZUMAT

Viața Lúciei dos Santos se înscrie în sfera fenomenelor extraordinare din istoria Bisericii Catolice. Un studiu critic al biografiei Lúciei de Jesus este justificat, nu numai pentru că Lúcia a jucat un rol crucial în fenomenul cunoscut sub numele de *Aparițiile de la Fátima*, ci și pentru că a contribuit în mod decisiv la stabilirea cultului *Inimii Neprihănite a Mariei* în contextul devoțiunii catolice. Din punct de vedere psihologic, viața sorei Lúcia în perioada 1921-1957 constituie un studiu de caz captivant care transcende sfera materială pentru a se remarca prin experiențele sale spirituale. Obiectul de studiu al cercetării noastre se limitează, așadar, la experiențele interioare ale protagonistei, abordându-le nu dintr-o simplă perspectivă psihologică, ci concentrându-ne asupra influenței spiritualității sale în lumina registrelor epistolare disponibile inserate în contextul care le face posibile, și anume, lumea catolică din perioada interbelică până în prima jumătate a secolului al XX-lea.

Fenomenele extraordinare ale Bisericii Catolice au reprezentat o constantă care, în nu puține ocazii, au ajuns să marcheze direcția politicilor atât teologice, cât și instituționale ale aparatului canonic al Bisericii. În această sferă a extraordinarului, printre fenomenele care au îmbrățișat experiența supranaturală a Bisericii Catolice, de mare importanță istorică este acel fenomen a cărui protagonistă este Fecioara Maria, eveniment cunoscut și sub numele de *mariofanie*. Aceste fenomene sunt legate de evenimente considerate *supranaturale* în care indivizi din diverse locuri și perioade susțin că au avut viziuni și au primit mesaje de la Fecioara Maria, preluând rolul pe care noi îl înțelegem ca fiind cel de *văzător*. Astfel de indivizi, încadrați într-un peisaj religios, exercită rolul social de mediatori autentici între dorințele și misiunile cerului și transmiterea și împlinirea lor pe pământ; mesajele, viziunile și profețiile transmise de văzători în diferite momente, însoțite uneori de fenomene clasificate drept *miracole*, au un impact profund și determină credința martorilor, transformând arhitectura culturală a spațiului local, iar influența lor se extinde la întregul peisaj catolic prin rețele de pietate care se perpetuează generațional sub forma unui cult autorizat și însoțit de practici devoționale. Cu toate acestea, deși urma istorică a aparițiilor

Fecioarei în contextul teologic catolic este destul de veche, abia în secolul al XIX-lea aceste fenomene și-au găsit un spațiu de o importanță și o popularitate fără precedent în lumea catolică, impulsionate de fenomenele de La Salette și Lourdes. Astfel de fenomene își vor găsi o continuare importantă cu fenomenul echivalent din 1917, cunoscut sub numele de *Aparițiile de la Fátima*. Deși evenimentele omologe din secolul al XIX-lea vor conferi legitimitate fenomenului de la Fátima, mai ales în ceea ce privește înțelegerea rolului văzătorului, *Aparițiile de la Fátima* vor constitui apogeul istoric al acestuia; Fátima va redefini întreaga înțelegere a *aparițiilor Fecioarei și ale văzătorilor*, oferind o nouă certificare și chiar o justificare a fenomenelor anterioare: fenomenele privind aparițiile Fecioarei din secolul al XIX-lea au permis identificarea tiparelor care au stabilit un model atât al apariției, cât și al văzătorului, conform canoanelor spiritualității ascetice și mistice a Bisericii Catolice. Însă, prin implicațiile sale politice, fenomenul cunoscut sub numele de *Aparițiile de la Fátima*, datorită devenirii singurei sale supraviețuitoare, Lúcia de Jesus, se va distanța de tiparele anterioare, creând o nouă înțelegere a văzătorului în spațiul lumii catolice și nu numai.

Cu toate că personalitatea istorică a Lúciei dos Santos, a fost subiectul unui interes continuu de-a lungul secolului al XX-lea, totuși aceasta nu a făcut încă obiectul unui studiu academic serios. Deși, în cadrul contextual al fenomenului aparițiilor mariane din 1917 de la Fátima, Lúcia apare ca o figură centrală, a cărei viață și experiențe au captat atenția istoricilor, teologilor și credincioșilor, figura istorică a văzătoarei nu a fost abordată până în prezent în mod științific prin metoda istoriei critice. Stadiul studiilor legate de tema aleasă, atât la nivel național, cât și internațional, adică înțelegerea istoric-biografică a Lúciei de Jesus este nesatisfăcătoare, în ciuda impactului enorm pe care figura în cauză l-a avut nu doar în peisajul catolic contemporan, ci și în lumea întreagă.

În acest sens, studiul istoric într-un cadru biografic al văzătoarei de la Fátima supus unei abordări critice, este important nu doar pentru că a fost principalul martor al fenomenelor *aparițiilor* bine-cunoscute în anturajul lumii catolice din secolul al XX-lea, ci și pentru că, tocmai în perioada istorică a cercetării noastre, văzătoarea a ajuns să aibă o influență nu doar asupra peisajului ecleziastic contemporan, ci și asupra lumii catolice în general până în prezent. De fapt, protagonista noastră în perioada analizată a ajuns să influențeze politicile a două pontificate - Pius al XI-lea și Pius al XII-lea - determinând cursul înțelegerii mariologice-catolice de-a lungul secolului al XX-lea și dezvoltând o nouă paradigmă devoțională de sorginte *cordimariană* care a ajuns să plaseze fenomenul văzătorului și al aparițiilor mariane într-o poziție fără precedent în istoria Bisericii Catolice

și a lumii în general. În acest sens, studiul biografic al Lúciei dos Santos răspunde unei preocupări nu doar istorice și religioase, ci chiar paradigmatică în sfera religiozității catolice din prima jumătate a secolului al XX-lea.

Actualitatea subiectului nostru, așadar, se bazează pe două elemente clar definite. În primul rând, obiectul nostru de studiu reprezintă o incursiune originală care deschide un domeniu de cercetare neexplorat, și anume relația dintre parcursul biografic al unui văzător și sfera cerească prin prisma experienței interioare analizate prin intermediul corespondenței protagonistei. În această dinamică, văzătoarea apare ca un catalizator escatologic care joacă un rol crucial în articularea politicilor divine, unde destinul viitor al Europei și al omenirii în ansamblul ei pare să fie intrinsec legat de acceptarea sau respingerea mesajelor emaneate din sfera cerească și gestionate mai întâi de către Lúcia și apoi de către ierarhia ecleziastică. Această perspectivă este de o importanță fără precedent, deoarece pune în discuție concepțiile tradiționale despre rolul văzătorilor și despre relația lor cu sfera instituțională politică și religioasă. Cu alte cuvinte, Lúcia, mai degrabă decât să fie un simplu receptor pasiv în cadrul teologiei mistice catolice a revelațiilor divine, se va dovedi a fi un actor activ într-un dialog celest permanent cu implicații efective pentru viitorul omenirii.

Prin urmare, motivația temei alese constă în importanța studierii evoluției biografiei spirituale a Lúciei dos Santos în lumina registrelor sale epistolare în prima jumătate a secolului al XX-lea. Alegerea perioadei istorice vizate de lucrarea noastră acoperă în mare măsură relația Lúciei ca studentă la Institutul Surorilor Sfintei Doroteea din orașul Porto (1921-1925), trecând prin desfășurarea vocației sale în cadrul aceleiași congregații religioase în Spania, de la perioadă ca postulată în Pontevedra (1925-1926), noviciatul și profesiunea religioasă la Tuy (1928-1934), trecând prin întoarcerea în Portugalia (1946) până la transferul la Carmel (1948), încheindu-se traseul nostru cu ultimul ei interviu public cu părintele Agustín Fuentes Anguiano (1957). Justificarea, așadar, a periodizării noastre, care acoperă anii 1921-1957, corespunde cu ceea ce putem identifica drept „perioada profetică a Lúciei”, perioadă care se deschide în 1925 cu revelația de la Pontevedra și se încheie în 1957 cu ultimul mare interviu cu părintele mexican Agustín Fuentes Anguiano. Importanța acestei perioade alese din viața Lúciei poate fi justificată, de asemenea, și prin apelul la câteva aspecte la fel de importante. În primul rând, rolul văzătoarei nu doar ca martor ocular al fenomenului cunoscut sub numele de *Aparițiile de la Fátima*, ci și ca exponent al unei serii de manifestări care fac ca experiențele Lúciei să instituie subtil o nouă paradigmă care sfidează teologia și politica pentru a le subsuma pe ambele în preponderența problemei escatologice ca experiență și eveniment politic al perioadei interbelice; experiențele Lúciei

vor ajunge să conducă eforturile politice atât ale ierarhiilor catolice din Spania, cât și ale celor din Portugalia, determinând inclusiv și acțiunile Sfântului Scaun. Prin urmare, perioada de studiu din viața protagonistei noastre acoperă ceea ce putem înțelege ca fiind „traseul rolului profetic al Lúciei”, care se deschide dinamic în 1930 cu premisa primei cereri adresate Papei Pius al XI-lea - pe care lucrarea noastră o prezintă ca o noutate istoriografică - și se încheie în 1957 cu ultimele eforturi ale văzătoarei de a avertiza asupra amenințărilor și pedepselor care se vor abate asupra umanității prin intermediul Postulatorului Roman Agustin Fuentes Anguiano. În acest sens, lucrarea noastră biografică oferă o perspectivă proaspătă asupra unui fenomen care interceptează sfera religioasă, politică și culturală sub prisma amenințărilor și pedepselor care, prin intermediul mesajelor văzătoarei în cauză, este evocat într-o nouă paradigmă în cadrul catolicismului din perioada interbelică.

În cadrul cercetării noastre intenționăm, de asemenea, să abordăm întrebări cruciale legate atât de evenimentele biografice ale Lúciei, cât și de rolul jucat de văzătoare în răspândirea mesajului de la Fátima precum și în înțelegerea mariologică în contextul catolic al secolului al XX-lea. Scopul nostru, deși original în cadrul istoriografic al subiectului, ne invită să păstrăm o perspectivă modestă în ceea ce privește aspirațiile noastre. În acest sens, una dintre principalele întrebări pe care căutăm să le elucidăm este rolul istoric jucat de Lúcia dos Santos în cadrul Bisericii Catolice în prima jumătate a secolului al XX-lea. Această întrebare ne conduce în mod inevitabil la o analiză detaliată a biografiei sale, precum și a corespondenței sale, care dezvăluie un contact strâns cu confesorii săi în vederea de a influența politici pontificale vizând consacrarea Rusiei. Pornind de la această analiză, căutăm să înțelegem în profunzime conținutul mesajelor transmise de văzătoare, care au fost înregistrate în mod firesc în corespondența sa.

În ceea ce privește critica moștenirii documentare a văzătoarei, în scopul cercetării noastre este crucială o exegeză istorică, propunându-ne să examinăm critic dacă registrele epistolare ale Lúciei sunt coerente cu contextul fenomenului aparițiilor de la Fátima și cu teologia mistică catolică tradițională. În acest sens, ne întrebăm: Mesajele înregistrate în corespondența văzătoarei se aliniază cu relatările și narațiunile asociate cu aparițiile mariane de la Fátima? Aceste mesaje reflectă principiile și doctrinele fundamentale ale teologiei mistice catolice sau prezintă elemente care ar putea fi considerate abateri sau inovații teologice? Ce dezvăluie mai exact aceste înregistrări despre natura și conținutul mesajelor pe care le-a primit Lúcia? Cum se raportează aceste mesaje la credințele și practicile devoționale înrădăcinate în tradiția catolică? În mod similar, cercetarea noastră invită la noi întrebări: Care a fost impactul real al Lúciei dos Santos asupra diseminării și interpretării

mesajului de la Fátima în sfera catolică? Cum au influențat experiențele și mărturia ei în configurarea unei devoțiuni *cordimariane* precum și modelarea unei escatologii eminamente mariane în peisajul catolic din a doua jumătate a secolului al XX-lea? Mai mult, pentru o apreciere transparentă a profilului moral al unei biografii care se pretinde a fi spirituală, este nu numai relevant, ci și esențial să explorăm posibila evoluție sau coerență a mesajelor Lúciei de-a lungul timpului, precum și să identificăm dacă există discrepanțe sau variații semnificative în conținutul comunicărilor văzătoarei: *putem, așadar, să observăm o progresie tematică sau doctrinară în mesaje, pe măsură ce revelațiile de la Pontevedra și Tuy se dezvoltă împreună cu mesajele ulterioare primite în comunicările divine? Există o coerență în îndemnurile transmise de văzătoare în diferite etape ale vieții sale sau sunt evidente schimbări sau contradicții în declarațiile sale până în 1957?* Aceste întrebări ne invită să intrăm într-o analiză critică și exhaustivă a vieții și operei Lúciei dos Santos prin intermediul registrelor sale epistolare, precum și a relevanței lor istorice și teologice în contextul aparițiilor de la Fátima și nu numai.

Teza noastră îndeplinește o dublă funcțiune. În primul rând, își propune să umple deficitul biografic în ceea ce privește studiile biografice asupra vieții soriei Lúcia. În al doilea rând, de a prezenta un peisaj teoretic fundamentat în faptul că, pentru prima dată în istoria Bisericii Catolice, mesajele primite de un individ identificat cu calitățile unui văzător, pun în șah întregul aparat instituțional al Bisericii Catolice precum și viitorul istoric al Europei, supus rolului unei noi paradigme pe care o definim drept *escatologie politică sau politică eshatologică de esență cordimariană*. Cu alte cuvinte, teza noastră, alături de prezentarea detaliată a vieții și registrelor epistolare ale soriei Lúcia din punct de vedere al istoriei critice, își dorește să reflecteze modul în care destinul Europei și al Bisericii Catolice sunt supuse unei revelații a Fecioarei Maria, care, prin intermediul văzătoarei sale, personaj care își asumă un rol protagonist fără precedent în istoria bimilenară a Bisericii, va inaugura o nouă etapă istorică pe care mulți dintre credincioșii catolici o vor identifica chiar cu sfârșitul timpurilor. Astfel, recepția internațională a mesajelor Lúciei vor ajunge la cumpăna anului 1960 să identifice epoca noastră istorică în anumite cercuri catolice cu împlinirea vremurilor de sfârșit, cu așa-numitul *sfârșit al lumii*, sau cu vremurile care preced a doua venire a lui Iisus Hristos, identificate cu *marea apostazie de la începutul vremurilor de sfârșit* profetizate în Scriptură. În acest sens, mesajele Lúciei își vor găsi un corolar în Sfintele Scripturi, acestea din urmă legitimând mesajele văzătoarei și redând o *viziune apocaliptică* nu doar rolului Lúciei, ci întregului conținut al aparițiilor de la Fátima.

Alegerea temei abordate în prezenta teză de doctorat derivă dintr-o serie de motivații fundamentale care au stat la baza cercetării noastre. În primul rând, nemulțumirea derivată din lipsa unor lucrări științifice exhaustive și complete pe această temă fiind un factor determinant. În ciuda importanței și relevanței istorice a Lúciei de Jesús Rosa dos Santos, până în prezent nu au fost realizate studii serioase pe această temă care să abordeze în mod cuprinzător viața și moștenirea sorei Lúcia, iar singurele lucrări care există pe marginea subiectului urmăresc un model de vulgarizare devoțională, fără nicio preocupare, nu doar pentru critica istorică ci și pentru un minim de adevăr istoric bazat pe sursele disponibile. De fapt, atât în mediul academic portughez, cât și în mediile internaționale, concretizarea unui studiu serios despre văzătoarea de la Fátima este inexistentă. Am observat, așadar, o lipsă de studii științifice legate de viața văzătoarei în cauză, neexistând până în prezent nicio lucrare publicată cu o abordare critică a biografiei ultimei văzătoare a fenomenului cunoscut sub numele de *Aparițiile de la Fátima*, Lúcia de Jesus.

În consecință, absența unei analize riguroase, exhaustive și sistematice a vieții și operei Lúciei din punct de vedere istoric constituie nu numai o lacună în domeniul istoriografic legat de fenomenul Fátimei, ci chiar o lipsă în domeniul mariologiei și al studiilor legate de fenomenul aparițiilor mariane. Această lacună în literatura științifică ne-a determinat să recunoaștem o nevoie disciplinară și, în consecință, a determinat decizia noastră de a aprofunda cercetarea și de a oferi o analiză riguroasă și completă a figurii Lúciei de Jesus.

Totuși, dincolo de această lipsă în literatura științifică, un alt motiv esențial pentru alegerea acestui subiect a fost acela de a împlini nevoia de a unifica întreaga documentație disponibilă - sau cel puțin majoritatea acesteia - despre Lucía de Jesús într-o singură abordare de istorie critică în care să fie acoperită perioada 1921-1957 expunând o mare parte a corespondenței sale. În acest sens, am observat dispersia documentației existente despre viața Lúciei în diferite lucrări, existând numeroase opere publicate în variantele unor diferite genuri literare devenind acestea valoroase fiindcă conțin documentație legată de figura istorică a Lúciei, acoperind acestea un spectru cronologic care poate fi plasat din 1925 până în 2013. Aceste informații valoroase din cauza fragmentării lor de-a lungul a aproape un secol în diferite opere dispersate fac dificilă înțelegerea cuprinzătoare a vieții și operei Lúciei, precum și evaluarea exactă a moștenirii sale. De aceea, una dintre principalele noastre motivații a fost tocmai dorința metodologică de a unifica și de a utiliza într-o singură lucrare majoritatea acestor informații dispersate, pentru a oferi o viziune panoramică și coerentă a traiectoriei istorice nu numai a parcursului biografic al Lúciei de Jesus în primul rând, dar ci și a întregului repertoriu de documente epistolare care au marcat atât evoluția

propriei sale vieți, cât și pe cea a unei *politici mariologice* în lumea catolică din prima jumătate a secolului al XX-lea.

În corespondență cu materialul folosit, metoda noastră de lucru a fost utilizarea metodei clasice a științei istorice, folosindu-ne de critica și hermeneutica documentelor. Metodologia noastră constă în aplicarea criticii interne pe sursele primare, anume, pe materialul documentar produs de observatorii sau participanții direcți la evenimente, în vederea înțelegerii și interpretării corecte a conținutului documentelor cu scopul de a realiza o observație curată a datelor extrase în funcție de contextul istoric și biografic al acestora în viața Lúciei. Am încercat verificarea sincerității autorului sursei, acesta fiind un aspect fundamental în analiza critică a documentelor și, în consecință, a criticii istorice. Pentru a determina profilul protagonistei biografiei noastre, am avut grijă să realizăm confruntarea diferitelor surse împreună cu examinarea atentă a contextelor în care acestea au fost produse. Prin examinarea atentă a materialului documentar, încercăm să înregistrăm o reconstituire cât mai exactă și mai fidelă a evenimentelor din viața Lúciei dos Santos. Opera istorică la care aspirăm depinde tocmai de hermeneutica realizată asupra documentelor în cauză.

În ceea ce privește structura organică a lucrării noastre despre viața Lúciei de Jesus Rosa dos Santos, aceasta cuprinde zece capitole, concluzii, bibliografie și anexe, pe care le prezentăm după cum urmează.

Capitolul I, **„Raport istoric și istoriografic al surselor pentru studiul biografiei văzătoarei Lúcia de Jesus”** examinează stadiul actual al cercetării istoriografice legate de studiile asupra figurii Lúciei de Jesus. Capitolul subliniază necesitatea unei biografii critice a Lúciei și propune o periodizare originală a surselor despre viața și opera sa: 1) 1921-1935, *primele lucrări despre Fátima*; 2) 1935-1944, *activitatea scriitoricească a serei Lúcia*; 3) 1946-1957, *activitatea inchizitorială și hermeneutică legată de Aparițiile de la Fátima*; 4) 1955-2013, *surse apologetice, critice și documentare*. Capitolul oferă o analiză detaliată a surselor pentru fiecare perioadă, evidențiind importanța criticii istorice și a analizei documentare în înțelegerea fenomenului religios al Fátimei.

Capitolul al II-lea, **„Introducere în contextul geografic și cultural al copilăriei Lúciei în Aljustrel”** are ca scop prezentarea și contextualizarea mediului geografic și cultural în care s-a desfășurat copilăria văzătoarei de la Fátima. Deși nu este central pentru biografia în cauză, contextul cultural și geografic al primilor ani de viață ai Lúciei este crucial pentru a înțelege formarea sa religioasă. Capitolul subliniază influența mamei, Maria Rosa, asupra religiozității Lúciei, relațiile cu tatăl și rudele, și contextul social și economic al

satului. Aceste elemente au modelat personalitatea și viziunea Lúciei, influențându-i activitatea ulterioară în cadrul Institutului Surorilor Sfintei Doroteea.

Capitolul al III-lea, **„Lúcia de Jesus Santos. De la Asilo de Vilar din Porto la Institutul Surorilor Sfintei Doroteea din Pontevedra. 1919-1925”** examinează în detaliu perioada post-apariții de la Fátima din viața Lúciei. Analizează circumstanțele plecării sale de la Fátima și intrarea în Institutul van Zeller, relevând evenimentele, deciziile și influențele care i-au modelat viața religioasă. Explorează interacțiunile cu autoritățile ecleziastice, experiențele spirituale și discernământul vocațional al Lúciei. Tranziția de la mediul educațional catolic de la Asilo din Vilar la viața consacrată în Institutul Surorilor Sfintei Doroteea este examinată critic, inclusiv motivațiile personale și contextul ecleziastic. Capitolul contestă narațiunile istorice predominante, evidențiind discrepanțele și posibilele falsuri istorice privind biografia Lúciei.

Capitolul al IV-lea, **„Viața spirituală a Lúciei în Noviciatul Institutului Surorilor Sfintei Doroteea din Tuy. Perioada 1926-1930”** constituie o analiză detaliată a primei perioade din viața Lúciei în Noviciatul Surorilor Sfintei Doroteea din Tuy, marcată de evenimente cruciale și provocări spirituale. Lúcia se confruntă cu îndoieli și tribulații interne, influențate de presupuse revelații private privind fondarea unui nou institut religios. Confesorii săi, părintele José Aparício da Silva și José Bernardo Gonçalves, joacă un rol esențial în orientarea spirituală a Lúciei. Capitolul examinează controversele generate de comercializarea portretului Lúciei și posibilitatea schimbării congregației religioase, inclusiv eforturile Monseniorului José Alves Correia da Silva de a o descuraja. Analiza critică, bazată pe corespondență și documente istorice, relevă discrepanțe în narațiunea oficială și aduce la lumină evenimente necunoscute, precum prima scrisoare adresată Papei Pius al XI-lea în 1930.

Capitolul al V-lea, **„Lúcia și răspândirea Devoțiunii Reparatore la Inima Neprihănită a Mariei. De la Revelația de la Pontevedra - 10 decembrie 1925 - până la aprobarea oficială a Monseniorului José Alves Correia da Silva la 13 septembrie 1939”** analizează perioada dintre Revelația de la Pontevedra (10 decembrie 1925) și aprobarea oficială a devoțiunii de către Monseniorul José Alves Correia da Silva (13 septembrie 1939). Studiul explorează în detaliu înregistrările istorice ale fenomenului cunoscut drept apariția de la Pontevedra, oferind pentru prima dată o prezentare detaliată a fenomenului în lumina documentelor. Capitolul examinează eforturile Lúciei de a promova devoțiunea, rolul preoților Manuel Nunes Formigão și José Aparício da Silva, și influența lor asupra acceptării devoțiunii. Relația complexă dintre Lúcia și Monseniorul José Alves Correia da Silva este

analizată, evidențiind rezistența și eventualul sprijin al episcopului. De asemenea, se discută intervențiile părintelui José Bernardo Gonçalves și misionarul José Aparício în răspândirea globală a devoțiunii. Capitolul subliniază importanța istorică și spirituală a Devoțiunii Reparatoare la Inima Neprihănită a Mariei, evidențiind provocările și controversesele din jurul publicării și aprobării acesteia, precum și erorile istorice din narațiunea oficială a Carmelului din Coimbra.

Capitolul al VI-lea, „**De la Viziunea de la Tuy la *Ingravescentibus malis* și la consacrarea Portugaliei. Parcursul istoric al Consacrării Rusiei la Inima Neprihănită a Mariei între 1929 și 1938**” investighează perioada esențială de la Viziunea de la Tuy până la consacrarea Portugaliei și enciclica Papei Pius al XI-lea, *Ingravescentibus malis*. Lucrarea analizează transformarea rolului Lúciei, de la spiritual la politic, și contextul teologic, politic și eshatologic al mesajului Fátimei. Sunt examinate detaliat revelațiile de la Tuy și legătura cu cererea de consacrare a Rusiei, precum și eforturile de a face cunoscute aceste cereri. Capitolul discută și rolul părintelui José Bernardo Gonçalves în promovarea consacrării Rusiei și reacția ierarhiei ecleziastice. Sunt evidențiate amenințările cu războaiele și reacțiile la primele cereri de consacrare, inclusiv contextul politic al Războiului Civil Spaniol. Se examinează și noile revelații primite de Lúcia la Rianjo și cererea de consacrare a lumii la Inima Neprihănită a Mariei, precum și rolul Alexandrinei Maria da Costa în acest proces. Capitolul se încheie cu cererea Monseniorului da Silva către Pius al XI-lea, care marchează respingerea Romei manifestată prin enciclica *Ingravescentibus malis* despre devoțiunea rozariului, care nu menționează aparițiile de la Fátima.

Capitolul al VII-lea, „**Iminența războiului și pedepsirea națiunilor. Avertizările Cerului și perioada profetică a Lúciei din 1939-1943**” tratează perioada profetică a Lúciei între 1939-1943 evidențiind mesajele văzătoarei și implicațiile lor eshatologice-politice. Lúcia primește avertizări și profeții privind un război iminent, confirmate de evenimentul Aurora Boreală din 1938, interpretat ca semn divin. Se examinează relația dintre Rusia, pacea mondială și devoțiunea față de Inima Neprihănită a Mariei, precum și eforturile nereușite de consacrare a Rusiei. Episcopii portughezi schimbă strategia, concentrându-se pe consacrarea lumii. Secretul de la Fátima este dezvăluit parțial, iar Lúcia solicită reforma morală a clerului spaniol, sprijinită de episcopul de Leiria. Este examinată internaționalizarea Fátimei și refuzul de pace al *Cerului* până la consacrarea lumii. Capitolul evidențiază insistența Lúciei pentru îndeplinirea cererilor dumnezeiești și răspunsul pozitiv al Papei Pius al XII-lea în consacrarea lumii la Inima Neprihănită a Mariei.

Capitolul al VIII-lea, „**Secrete, mistere și saudades. De la scrierea celei de-a Treia Părți a Secretului până la întoarcerea Lúciei la Fátima. Ultima perioadă la Tuy, din 1943 până în 1946**” explorează perioada finală a Lúciei la Tuy și concentrându-se pe procesul redactării a celei de-a Treia Părți a Secretului de la Fátima subliniind rolul cheie al episcopului de Leiria în acest proces. Se dezvăluie amănuntele genezei acestui document, evidențiind întâlnirea din Valença do Minho dintre monseniorul José Alves Correia da Silva, José Galamba de Oliveira și sora Lúcia. Capitolul evidențiază deteriorarea sănătății văzătoarei și presiunile asupra sa pentru a scrie documentul. Se analizează lupta internă a Lúciei și transmiterea secretului către episcopul de Leiria. Sunt analizate perspectivele istoriografice asupra contextului redactării secretului, evidențiindu-se inconsistentele și manipulările prezente în narrative oficiale. Legăturile de prietenie ale Lúciei cu Maica Cunha Matos și încercările ei de a reprezenta ipostaza Inimi Neprihănite a Mariei la Tuy, sunt, de asemenea, explorate. Capitolul se concentrează și pe vizita preotului olandez Hübert Jöngen la Tuy, în contextul criticilor internaționale aduse Lúciei de către iezuitul belgian Edouard Dhanis. În final, este descrisă întoarcerea Lúciei la Fátima în 1946 și noile sale direcții, marcând încheierea perioadei la Tuy și începutul unei noi etape în viața sa în cadrul Institutului Sfintei Doroteea.

Capitolul al IX-lea, „**Drumuri noi și cruci grele. De la Institutul Surorilor Sfintei Doroteea din Sardao la Carmelul Sfintei Tereza din Coimbra. Tranziția congregației religioase a Lúciei din 1946 până în 1957**” explorează tranziția Lúciei de la Institutul Surorilor Sfintei Doroteea din Sardao la Carmelul Sfintei Tereza din Coimbra. Se descrie experiența sa la colegiul Surorilor Sfintei Doroteea din Sardão, notabilă pentru chestionarele privind aparițiile de la Fátima, ilustrând noul său rol hermeneutic în abordarea întrebărilor internaționale despre Fátima. Vizita sculptorului Thomas McGlynn, care a acționat în numele ei la Papa Pius al XII-lea pentru permisiunea transferului, este analizată împreună cu decizia Lúciei de a intra în Carmel și procesul de autorizare a acestui transfer. Mărturia importantă a părintelui Lombardi despre preocupările escatologice ale Lúciei este descrisă, iar vizita cardinalului Alfredo Ottaviani la Carmelul din Coimbra subliniază importanța Lúciei în ierarhia ecleziastică. Se evidențiază complexitatea vieții spirituale a văzătoarei în această perioadă, marcată de devotamentul ei pentru misiunea de răspândire a mesajului de la Fátima și angajamentul său pentru convertirea Rusiei.

Capitolul al X-lea, „**«Părinte, Dumnezeu va pedepsi lumea și o va pedepsi într-un mod teribil. Pedepsa Cerului este iminentă...» Testamentul profetic al Lúciei și cazul părintelui Agustín Fuentes**” analizează pentru prima dată în istoriografia subiectului cazul

părintelui Agustin Fuentes Anguiano și legătura acestuia cu mesajul profetic al Lúciei despre iminența unei pedepse divine asupra lumii. Schițând biografia lui Fuentes, de la rolul său de Postulator Roman pentru cauza de beatificare a copiilor Francisco și Jacinta Marto până la angajamentul său în răspândirea mesajului de la Fátima, capitolul explorează interviul său cu sora Lúcia și consecințele acestuia. Opoziția Curiei diecezane din Coimbra, care a contestat conținutul interviului și a declanșat o campanie de discreditare împotriva sa, este analizată în detaliu, la fel și atacul presei mexicane și intervenția agenției de știri americane Catholics News. Această polemică a determinat susținerea episcopului de Veracruz și a cardinalului José Garibi Rivera pentru Fuentes, evidențiind tensiunile și conflictele din jurul cazului său care persistă în jurul interpretării evenimentelor de la Fátima. În final, capitolul reflectează pe marginea impactului asupra reputației lui Agustin Fuentes și relevanței mesajului său în contextul istoriografiei despre Fátima. În final, capitolul face o scurtă trecere în revistă a istoriografiei de la Fátima pe această temă, demontând teoria compromisă elaborată de Joaquin Maria Alonso, care nu rezistă în fața surselor preotului mexican implicat. Capitolul se încheie concluzionând că Fuentes a devenit involuntar o victimă a unei campanii de discreditare, deși a repetat doar ceea ce Lúcia și alți martori au afirmat anterior despre mesajul de la Fátima.

În acest sens, putem înțelege două direcții ale istoriei teologice a mesajului de la Fátima care se deschid treptat în evoluția biografică a văzătoarei în cauză. În primul rând, în perioada petrecută în Asilo de Vilar din orașul Porto, Lúcia servește interesele Bisericii Catolice, dar în mod voluntar și neobligatoriu. Monseniorul José Alves Correia da Silva, ocupându-se de Lúcia, nu sugerează manipulare, ci mai degrabă o implicare prudentială. Ideea de manipulare este respinsă de documente care arată că vocația Lúciei a apărut spontan, fără presiune externă, în timpul studiilor sale religioase.

Protecția acordată Lúciei dos Santos de către Biserica Catolică, în lumina documentației, reprezintă mai degrabă o formă de izolare decât de sprijin. Scopul acestei izolări era să protejeze și să educe văzătoarea, dar și să asigure integritatea fenomenului de la Fátima. Izolarea sa era necesară pentru a menține prestigiul și statutul ei supranatural neîntinat. Această protecție era în armonie cu prioritățile episcopului de la Leiria, asigurând coeziunea întregului fenomen.

Cercetarea noastră arată evoluția fenomenului de la Fátima către reduționismul „fenomenului văzătoarei de la Fátima”, în special cu celebritatea sorei Lúcia. Începând din 1940, legătura dintre cele două fenomene era evidentă. Mesajele către Sfântul Scaun în perioada 1930-1958 arătau că aparițiile continuau și conțineau cereri politice și escatologice.

Cardinalul Cerejeira și alții au căutat să îndeplinească aceste cereri, înfruntând amenințări de pedeapsă divină. Acest context schimbă paradigma istorică, punând în prim-plan experiența escatologică în care politica și istoria sunt influențate de cerințele divine și de pedepsele iminente. Războiul a fost văzut ca un instrument al flagelului, iar cercetarea noastră deschide o nouă paradigmă: escatologia politică.

Prin documentația analizată și în cadrul aspectului teoretic, lucrarea noastră evidențiază rolul profetic al Lúciei de Jesus Rosa dos Santos în perioada interbelică și în timpul Războiului Rece până în 1957 dată la care a avut ultimul său interviu eshatologic. Registrele epistolare dovedesc celebritatea ei în cercurile ecleziastice care se datorează impactului asupra confesorilor săi, care au transmis episcopului de Leiria mesajele și revelațiile primite. Mesajele sale, în concordanță cu aparițiile de la Fátima, au extins și consolidat atât principiile fundamentale ale mariologiei cordimariene, cât și devoțiunea față de Fecioara Maria reprezentată de ipostaza Inimii sale Neprihănite în lumea catolică a secolului al XX-lea, facilitându-le acceptarea și propagarea, inițial în cercurile ecleziastice și apoi către publicul larg.

În evoluția mesajului de la Fátima, revelațiile ulterioare ale Lúciei, în special cele din 10 decembrie 1925 și 13 iunie 1929, au consolidat și au extins semnificația originală. Acestea au transformat mesajul inițial de penitență și recitare a rozariului într-unul cu conotații escatologice și politice globale. Revelațiile din Spania au câștigat o influență mai mare asupra politicilor Bisericii decât cele din Portugalia, pivotând ecleziologia catolică în jurul escatologiei și consolidându-se în conștiința ecleziastică printr-un impact semnificativ asupra politicii pontificale. Cercetarea noastră subliniază influența internațională a Lúciei și puterea ei de a modela politicile Bisericii, evidențiind tema consacrării Rusiei și a lumii la Inima Neprihănită a Mariei.

Lucrarea noastră oferă o perspectivă amplă asupra influenței Fátimei și a mesajului său în viața călugăriței Lúcia. Prin activitatea sa progresivă în Spania, Lúcia a devenit un catalizator pentru mesajele Fátimei, conferindu-le credibilitate și autoritate la nivel internațional. Mesajele primite de Lúcia în Spania au extins semnificația mesajului de la Fátima, iar relația lor cu practicile devoționale existente le-a consolidat importanța teologică. Cu toate acestea, schimbările în atitudinea Bisericii Catolice față de anumite subiecte doctrinare au dus la o marginalizare a revelației de la Pontevedra, chiar dacă aceasta a fost odată considerată semnificativă.

Lucrarea noastră analizează rolul esențial al Lúciei dos Santos, nu numai ca văzătoare a Fátimei, ci și în contextul activității sale progresive în Spania în cadrul Surorilor Sfintei

Doroteea. Fátima a conferit legitimitate Lúciei pentru a răspândi mesajele sale, consolidându-i autoritatea în cercurile ecleziastice. Totuși, influența Fátimei în perioada interbelică și până în 1957 nu poate fi redusă doar la evenimentele din 1917, ci este strâns legată de misiunea Lúciei în Spania. Revelațiile din Pontevedra și Tuy au adus o nouă dimensiune mesajului Fátimei, dar schimbările doctrinare din Biserica Catolică au dus la o marginalizare a revelației de la Pontevedra, în ciuda impactului acesteia în cadrul credincioșilor.

Lucrarea noastră aduce contribuții semnificative în domeniul istoriografiei Fátimei, clarificând aspecte biografice ale Lúciei dos Santos. Prin analiza atentă a documentelor, evidențiem pentru prima dată existența unei prime scrisori adresate papei Pius al XI-lea de către Lúcia în 1930, contrazicând teoriile anterioare care sugerau că prima scrisoare a fost trimisă lui Pius al XII-lea în 1940. Acest aspect reprezintă o contribuție importantă, subliniind coerența și integritatea morală a văzătoarei. Prin exegeza critică și studiul documentar, clarificăm diverse aspecte biografice, urmărind o abordare riguroasă bazată pe fapte și documente verificabile. Această contribuție reprezintă un pas important deschizând noi perspective în istoriografia Fátimei.

De asemenea, cercetarea noastră aduce în lumină o serie de descoperiri și clarificări semnificative în domeniul istoriografiei Fátimei și al biografiei Lúciei dos Santos. Printre cele mai importante aspecte abordate se numără clarificarea problemei legate de arderile documentului inițial privind Devoțiunea Reparatoare a Primelor Sâmbete la Inima Neprihănită a Mariei și discuția privind vocația religioasă a Lúciei. De asemenea, am analizat secretul identității Lúciei în perioada sa de postulantă și noviciat, precum și dorința ei de a fonda un nou institut religios, aspecte care nu au fost tratate anterior în literatura de specialitate. O altă contribuție importantă a fost abordarea dezvoltării și traseului Devoțiunii Reparatoare la Inima Neprihănită a Mariei, în lumina documentelor epistolare ale Lúciei, evidențiind coerența ei în propagarea acestei devoțiuni. De asemenea, am investigat în mod critic dezvoltarea efectelor eclesiologice legate de cererea de consacrare a Rusiei, expunând răspunsul spiritual al Lúciei și implicarea ierarhiei catolice în îndeplinirea acestei cereri, bazându-ne pe surse originale și documente autentice. Astfel, lucrarea noastră prezintă pentru prima dată o imagine detaliată a relației dintre evenimentele politice și interpretarea profetică dată de Biserica Catolică mesajelor văzătoarei. Prin analiza completă a documentelor redactate de Lúcia în perioada interbelică, am reușit să conturăm un tablou precis al rolului jucat de văzătoarea și mesajele sale în contextul eforturilor de consacrare a Rusiei la Inima Neprihănită a Mariei. Aceste contribuții aduc o lumină nouă asupra

înțelegerii complexității fenomenului Fátimei și a impactului său asupra vieții religioase și politice a vremii.

Cercetarea noastră subliniază coerența solidă a mesajelor Lúciei dos Santos, rămase intacte din 1927 până în 1957. De la apelurile la devoțiunea față de Inima Neprihănită a Mariei până la consacrarea Rusiei și avertizările privind pedepsele iminente, scrierile Lúciei formează un ansamblu tematic uniform. Această coerență, atât în mesajele publice, cât și în corespondența privată, evidențiază rolul profetic al Lúciei și a contribuit la consolidarea unei escatologii mariane puternice în interiorul Bisericii Catolice, influențând chiar politicile eclesiologice ale vremii. Devoțiunea cordimariană promovată de ea a influențat politicile eclesiologice ale secolului al XX-lea, culminând cu consacrările la Inima Neprihănită a Mariei, evidențiind impactul profund al viziunilor sale asupra Bisericii Catolice și a credinței.

Investigația noastră aduce în prim-plan o perspectivă unică asupra evenimentelor controversate legate de interviul părintelui Agustín Fuentes Anguiano cu sora Lúcia, în perioada 1957-1959, evidențiind o serie de întâmplări complexe și repercusiuni nefaste. Această lucrare este prima care abordează detaliat aceste evenimente, oferind o analiză exhaustivă și clarificări într-un domeniu care a rămas până acum insuficient explorat. Concluziile noastre aruncă o lumină asupra rolului dubios jucat de Dieceza din Coimbra și asupra consecințelor grave ale discreditării părintelui Fuentes, subminând integritatea și coerența mesajelor Lúciei. În plus, cercetarea noastră lansează întrebări esențiale privind implicarea Lúciei în aceste acțiuni și sugerează o posibilă schimbare în înțelegerea mesajului Fátimei în epoca pontificatului lui Ioan al XXIII-lea. Această lucrare reprezintă un punct de plecare important pentru investigații viitoare, punând bazele pentru o înțelegere mai profundă a acestor evenimente istorice cruciale și a impactului lor asupra Bisericii Catolice în secolul al XX-lea.

Cercetarea noastră ajunge, de asemenea, la concluzia că textul biografic al Carmelului din Coimbra, precum și jurnalul autobiografic al Lúciei intitulat *O meu caminho* prezintă dificultăți importante legate de adevărul istoric în ceea ce privește dovezile documentare legate de biografia Lúciei. Textul Carmelului din Coimbra a ridicat probleme insurmontabile, contrazicând registrele epistolare ale Lúciei dos Santos, pe care le-am analizat în detaliu. Am evidențiat inconsecvențele și contradicțiile din textul biografic al Carmelului din Coimbra în lumina altor surse documentare, oferind justificări și explicații în notele de subsol ale lucrării noastre. De asemenea, am evidențiat discrepanțele și faptele îndoielnice din biografia Carmelului din Coimbra, așa cum sunt prezentate în lucrarea *Um*

caminho sob o olhar de Maria, bazându-ne pe documentele epistolare analizate în cercetarea noastră.

În lumina contradicțiilor prezentate, cercetarea noastră a ajuns la concluzia că avem de-a face cu două probleme fundamentale împărțite în două blocuri bine definite. a.) În primul rând, există o problemă de critică istorică legată de narațiunea literară a biografiei Carmelului din Coimbra, care prezintă o viziune nu doar neconsistentă, ci și de multe ori ficțională asupra realității faptice a vieții Lúciei, oferind un sens modificat al unor anumite fapte istorice, păstrând însă cronologia acestora și respectând evenimentele-cheie care marchează viața văzătoarei Lúcia dos Santos. b.) În al doilea rând, narațiunea însăși creează, în mod similar, anumite circumstanțe paralele care nu corespund realității istorice, oferind cititorului o imagine alterată a personalității și preocupărilor spirituale și psihologice ale Lúciei dos Santos în anumite perioade ale vieții sale. c.) În al treilea rând, cea mai mare problemă o reprezintă jurnalul autobiografic intitulat *O meu caminho* atribuit Lúciei care, conform numărului de pasaje expuse din acest jurnal cuprinse în lucrarea publicată de Carmel *Um caminho sob o olhar de Maria*, unele dintre ele contrazic și modifică conținutul istoric al faptelor prezentate în alte documente scrise chiar de Lúcia în anumite perioade analizate în lucrarea noastră.

Datorită metodei criticii istorice am reușit să coroborăm faptic nu numai erorile biografice, ci și cele adesea istorice din narativa Carmelului din Coimbra, care denaturează realitatea faptelor pentru a constitui o narațiune inexactă și de multe ori alternativă a vieții Lúciei ale cărei fapte nu corespund adevărului istoric al biografiei sale. Cercetarea noastră pune în lumină faptul că anumite pasaje din jurnalul autobiografic al Lúciei prezentate de Carmelul din Coimbra contrazic faptele și evenimentele documentate istoric de Lúcia însăși în timpul vieții sale prin propriile sale înregistrări epistolare, precum și de cercul de apropiați care au păstrat o corespondență strânsă cu văzătoarea. Prin urmare, cercetarea noastră susține că nu numai narațiunea de la Carmelul din Coimbra intitulată *Um caminho sob o olhar de Maria* trebuie să fie reanalizată într-o lumină critică, ci și chiar jurnalul autobiografic atribuit Lúciei și numit *O meu caminho* ar trebui să fie reexaminat în cadrul aceluiași proces critic. Aceste discrepanțe evidențiază necesitatea unei abordări critice și riguroase a surselor istorice în interpretarea evenimentelor în jurul cadrului biografic al Lúciei dos Santos.

În încheiere, am aspirat, așadar, să realizăm prima teză de doctorat în cadrul disciplinei istoriei dedicată vieții sorei Lúcia de Jesus Rosa dos Santos în perioada 1921-1957 prin intermediul primului studiu critic al vieții și operei văzătoarei de la Fátima, în cea mai mare măsură posibilă grație culegerii complete a materialului disponibil editat până în prezent.

Cercetarea de față încearcă, prin urmare, să satisfacă așteptarea de a umple un gol istoriografic, deși de dimensiuni modeste, în studierea ultimului văzător al aparițiilor de la Fátima ca figură esențială pentru înțelegerea devoțiunii catolice *cordimariane* din prezent. Sperăm, așadar, că modesta noastră lucrare oferă pentru prima dată o viziune panoramică, deși nu exhaustivă, asupra parcursului biografic al Lúciei de Jesus Rosa dos Santos din 1921 până în 1957, printr-o abordare metodologică a istoriei critice a moștenirii sale epistolare.

BIBLIOGRAFIE

IZVOARE

I. VOLUME DE DOCUMENTE

- Cezimbra, Mariana R.M, *Madre Monfelim. Memórias de sua Irmã Marianna Cezimbra*, Lisboa: Ed. Livraria Bertrand, 1945.
- *Documentação Crítica de Fátima Vol. I, Interrogatórios aos Videntes (1917)*. Fátima: Santuário de Fátima, 1992.
- *Documentação Crítica de Fátima Vol. II, Processo Canónico Diocesano (1922-1930)*, Fátima: Santuário de Fátima, 1999.
- *Documentação Crítica de Fátima Vol. III tomo 1, Das Aparições ao Processo Canónico Diocesano 1 (1917-1918)*, Fátima: Santuário de Fátima, 2002
- *Documentação Crítica de Fátima Vol. III, tomo 2, Das Aparições ao Processo Canónico Diocesano 2 (1918-1920)*, Fátima: Santuário de Fátima, 2004.
- *Documentação Crítica de Fátima Vol. III, tomo 3, Das Aparições ao Processo Canónico Diocesano (1920-1922)*, Fátima: Santuário de Fátima, 2005.
- *Documentação Crítica de Fátima Vol. IV, tomo 1, Do início do processo canónico diocesano à criação da capelania, (3 Mai.-12 Out. 1922)*, Fátima: Santuário de Fátima, 2006.
- *Documentação Crítica de Fátima Vol. IV, tomo 2, Do início do processo canónico diocesano à criação da capelania (13 Out. 1922 - 12 Out. 1924)*, Fátima: Santuário de Fátima, 2007.
- *Documentação Crítica de Fátima Vol. IV, tomo 3, Do início do processo canónico diocesano à criação da capelania (13 Out. 1924 - 31 Dez. 1925)*, Fátima: Santuário de Fátima, 2007.

- *Documentação Crítica de Fátima, Vol. IV, tomo 4, Do início do processo canónico diocesano à criação da capelania (1 Jan. 1926 - 12 Jul. 1927)*, Fátima: Santuário de Fátima, 2009.
- *Documentação Crítica de Fátima Vol. V, tomo 1, Da criação da Capelania à Carta Pastoral de D. José 1 (13 Jul. 1927 - 31 Dez. 1928)*, Fátima: Santuário de Fátima, 2010.
- *Documentação Crítica de Fátima Vol. V, tomo 2, Da criação da Capelania à Carta Pastoral de D. José 2 (1 de Janeiro a 30 de Junho de 1929)*, Fátima: Santuário de Fátima, 2010.
- *Documentação Crítica de Fátima Vol. V, tomo 3, Da criação da Capelania à Carta Pastoral de D. José 3 (1 de Julho a 31 de Dezembro de 1929)*, Fátima: Santuário de Fátima, 2011.
- *Documentação Crítica de Fátima Vol. V, tomo 4, Da criação da Capelania à Carta Pastoral de D. José (1 de Janeiro a 30 de Abril de 1930)*, Fátima: Santuário de Fátima, 2011.
- *Documentação Crítica de Fátima Vol. V, tomo 5, Da criação da Capelania à Carta Pastoral de D. José (1 de Maio a 31 de Agosto de 1930)*, Fátima: Santuário de Fátima, 2012.
- *Documentação Crítica de Fátima Vol. V, tomo 6, Da criação da Capelania à Carta Pastoral de D. José (1 de Setembro a 31 de Dezembro de 1930)*, Fátima: Santuário de Fátima, 2013.
- Jesus de, Lúcia, *Memórias*, Edição crítica de Cristina Sobral, Santuário de Fátima, Fátima, 2016.
- Kondor, Luis; Alonso, Joaquín María, *Memórias da Irmã Lúcia compilação do Pe. Luís Kondor, SVD. Introdução e notas do P. Dr. Joaquín M. Alonso*, Vice Postulação, Fátima Portugal, 1976.
- Kondor, Luis; Alonso, Joaquín María, *Memórias da Irmã Lúcia compilação do Pe. Luís Kondor, SVD. Introdução e notas do Pe. Dr. Joaquín M. Alonso e do Pe.Dr. Luciano Cristino*, Vice-Postulação, Fátima Portugal, 1990.
- Martins, António Maria, *Cartas da Irmã Lúcia Livraria*, Porto: Livraria A.L, 1979.
- Martins, António Maria, *Documentos de Fátima*, Porto: Editorial L.E., 1976.
- Martins, António Maria, *Documents on Fatima & Memoirs of Sister Lucia, Pictorial documentary and Historical Update*, Alexandria-South Dakota: Family Apostolate, 2002.
- Martins, António Maria, *El futuro de España en los documentos de Fátima*, Madrid: Fe Católica Ediciones, 1989.

- Martins, António Maria, *Memórias e cartas da Irmã Lúcia*, Porto: Composição e impressão de Simão Guimarães, Filhos. Porto 1973.
- Martins, António Maria, *Novos Documentos de Fátima*, Porto: Livraria A.L, 1984.
- Martins, António Maria; Fox, Robert J, *The Intimate Life of Sister Lucia (of Fatima)*, Hanceville: Fatima Family Apostolate, 2001.
- Reis, Sebastião Martins dos, *A vidente de Fátima dialoga e responde pelas Aparições*, Braga: Tipografia Editorial Franciscana, 1970.

II. DOCUMENTE PUBLICATE ÎN VOLUME ȘI STUDII DE SPECIALITATE

- „Lucia di Fatima mi ha detto” în *L'Osservatore della Domenica*, A.XXI-nr.6 (1030), 7 februarie 1954, pp.6-7.
- Alfredo Matos, *8 dias com as videntes da Cova da Iria em 1917*, Leiria: Gráfica de Leiria, 1968.
- Alonso, Joaquín María, „Fatima et le Cœur Immaculé de Marie” în *Marie sous le symbole du Cœur*, Paris: Tequi, 1973.
- Alonso, Joaquín María, „O segredo de Fátima”, în *Fátima 50*, ano I-nr. 6, 13.10.1967, p 11.
- Alonso, Joaquín María, *Doctrina y espiritualidad del mensaje de Fátima*, Madrid: Arias Montana Editores, 1990.
- Alonso, Joaquín María, *Fátima, escuela de oración*, Madrid: Ed. Sol Mariano, 1980.
- Alonso, Joaquín María, *Fátima, historia y mensaje*, Madrid: Centro Mariano, 1976.
- Alonso, Joaquín María, *Fátima. España. Rusia*. Madrid: Centro Mariano, 1976.
- Alonso, Joaquín María, *Historia da literatura sobre Fátima*, Fátima: Edições Santuário, Fátima, 1967.
- Alonso, Joaquín María, *La gran promesa del Corazón de María en Pontevedra*, Madrid: Centro Mariano, 1974.
- Alonso, Joaquín María, *La verdad sobre el secreto de Fátima*, Madrid: Centro Mariano, 1976.
- Alonso, Joaquín María, *O Dr. Formigão, Homem de Deus e Apóstolo de Fátima*, Fátima: Gráfica de Coimbra, 1979.
- Ameal, Lúcia. *A vida da pastorinha de Fátima*, Estoril: Lucerna, 2016

- Armstrong, April; Armstrong Martin, *Fatima, Pilgrimage to Peace*, New York: Hanover House, 1954.
- Baker, Gladys Leslie, *The Finger of God is Here*, New York: St Paul Publications, 1961.
- Barthas, Casimir, *Ce que la Vierge nous demande*, Toulouse: Fatima-Éditions, 1967.
- Barthas, Casimir, *Fatima 1917-1968. Histoire complète des apparitions et de leurs suite*, Toulouse: Fatima-Éditions, 1969.
- Barthas, Casimir, *Fatima et les destins du monde*, Toulouse: Fatima-Éditions, 1957.
- Barthas, Casimir, *Fatima Merveille du XX siècle*, Toulouse: Fatima-Éditions, 1957.
- Barthas, Casimir, *Fatima, merveille inouïe*, Toulouse: Fatima-Éditions, 1942.
- Barthas, Casimir, *Il etait trois petits enfants. Vie secrete et penitente des voyants de Fatima*, Toulouse: Fatima-Editions, 1942.
- Barthas, Casimir, *Le Message de Fatima. Étude analytique*, Toulouse: Fatima-Éditions, 1971.
- Barthas, Casimir, *Les Colombes de la Vierge*, Éditions-Resiac et Fatima-éditions, 1985.
- Barthas-Garcia, Casimir, *Francisco de Fátima. El niño que vio a la Virgen*. Editorial Pax. San Sebastian, 1945.
- Cacella, Joséph, *Fatima and the Rosary*, New York: St. Anthony's Welfare Center, [s.a].
- Carmelo de Coimbra, *Um caminho sob o olhar de Maria. Biografia da Irmã Lúcia de Jesus e do Coração Imacualdo*, Coimbra: Carmelo de Coimbra, 2013.
- Castro del Rio, José de As *Aparições da Santíssima Virgem em Fátima*. Porto: Edição dos Missionários Franciscanos Capuchinhos, 1946.
- Cerejeira, Card. Manuel Goncalves, *Lurdes e Fátima. Discurso de sua eminencia o Cardeal Patriarca de Lisboa D.Manuel Goncalves Cerejeira, em Lurdes, no Congresso Mariano Internacional, em 16 de setembro de 1958, sob presidência de sua eminencia o Cardeal Tisserant, legado de sua santidade*. Lisboa: Edição do Secretariado Nacional da Informação, 1958.
- Consagración de la diócesis al Inmaculado Corazón de Maía”, in *Boletin oficial del Obispado de Salamanca*, año 90, nr. 11, 15 de noviembre, 1943, pp. 286-318.
- Cristino, Luciano Coelho, *As Aparições de Fátima. Reconstituição a partir dos documentos*, Fátima: Edição Santuário de Fátima, 2017.
- Da Silva, José Pedro, *Fátima e a converção de Rússia*, Angra: Ano Santo, 1950.
- De Jesús Crucificado, Celina, *Irmã Lúcia, a memoria que dela temos*, Coimbra: Carmelo de Coimbra, Secretariado dos Pastorinhos, 2005.

- De Jesús, Lúcia, *Memorias da Irmã Lúcia, compilação do Pe. Luís Kondor, SVD. Introdução e notas do P. Dr. Joaquín M. Alonso, CMF e do P. Dr. Luciano Cristino*, Fátima: Vice-Postulação, 1990.
- De Marchi, Giovanni, *Era uma Senhora mais brilhante que o Sol*, Fátima: Seminário das Missões de Nossa Senhora de Fátima, 1943.
- De Santa Teresa, Higinio, *Fátima e Nossa Senhora do Carmo*, Coimbra: [s.n.], 1951.
- Des Anges, François de Marie, Sœur Lucie. Confidente du Cœur Immaculé de Marie, Saint-Parres-Lès-Vaudes: La Contre-Réforme Catholique, 2014.
- Des Anges, François de Marie, *Toute la Vérité sur Fatima. Jean-Paul I Le Pape du Secret. Tome IV*, La Contre-Réforme Catholique, Saint-Parres-Lès-Vaudes, 2003
- Duffner R.P.I, Berthe petit. Tertiaire franciscaine (1870-1943). Un message su Sacre-Cœur en faveur de la devotion au Cœur Doloureux et Immaculé de Marie, 2 Edition Revue et augmentée, Dillen et Cie, Editeurs, 1950.
- Eloy, Arturo, *El tercer secreto de Fátima*, [s.n.], [s.a.]
- *Encyclopaedia of Fatima*, Carlos Moreira Azevedo; Luciano Cristino, Cascais: Principia Editora Ltda, 2007.
- Evaristo, Carlos, *Duas Entrevistas com a Irmã Lúcia*, Fátima: Regina Mundi Press ICHR, 1998.
- Evaristo, Carlos, *Fátima, Soeur Lucia témoigne. Le message authentique*, Paris: Chalet,1999.
- Feio, Maria, *Antigas Aparições de Nossa Senhora em Fátima*, Lisboa: Livraria Barateira, 1929.
- Feio, Maria, *Romagens de Fátima*, Lisboa: Oficinas Fernandes,1929.
- Fellows Mark, *Sister Lucia Apostle of Mary's Immaculate Heart*, New York: Immaculate Heart Publications, The Fatima Center, 2007.
- Fernandez, Domiciano, *Rusia se convertirá. Consagración y conversión de Rusia en los documentos de Fátima*, Madrid: Arias Montano Editores, 1990.
- Figueiredo, Antero de, *Fátima, Graças, Segredos, Misterios*, Lisboa: Livraria Bertrand, 1936.
- Fischer, Ludwig, *Hyazintha, die kleine Blume von Fátima*. Bamberg: Fátima-Verlag, 1934.
- Fonseca, Luis Gonzaga da, *Le Meraviglie di Fatima*, Casale Monferrato: Propaganda Mariana, 1942.

- Fonseca, Luis Gonzaga da, *Nossa Senhora da Fátima, Aparições, culto, milagres*, Porto: Livraria Apostolado da Imprensa, 1947.
- Fonseca, Luis Gonzaga da, *Nossa Senhora da Fátima, Aparições, culto, milagres*. 3ª Edição. Porto: Livraria Apostolado da Imprensa, 1957.
- Formigao, Manuel Nunes (Mira Ceti), „A Irmã Maria Lúcia das Dores na Fátima”, in *Stella*, nr.114, iunie, 1949.
- Formigão, Manuel Nunes (Mira Ceti), „A Virgem e Lúcia, a vidente” in *Stella*, Ano III, nr.10, Octombrie 1939, p.260.
- Fuentes Anguiano, Agustín, „Una enérgica defensa en favor del Mensaje de Nuestra Señora de Fátima.”, in *Hacia los Altares*, julio-agosto, 1959, p. 54.
- Galamba de Oliveira, José, *Jacinta. Florinhas de Fátima. Episódios Inéditos Das Aparições De Nossa Senhora*, Fátima: Santuário de Fátima, 1938.
- Garcia, Ápio, *Bodas de Ouro de Fátima. 1917-1967*. Lisboa: José Pereira de Almeida Editores,1967.
- *Hacia los Altares*, julio-agosto 1959.
- Haffert, John, *Russia Will be converted*, Washington: The National Office of the Blue Army of Our Lady of Fatima, 1954.
- João Ameal (coord), *Fatima Altar do Mundo*. Vol. 1 - O Culto de Nossa Senhora em Portugal. Vol. 2 - História das Aparições. Vol 3 - A Imagem Peregrina. Porto: Ocidental Editora, 1953-1955.
- Jöngen, Hübert, *En visite chez Lucia (1946)*. La Roche-sur-Yon: Éditions Nivoit, 2017.
- Jöngen, Hübert, *Notre-Dame de Fatima. Missionnaire de Dieu !*. Louvain: Secrétariat Notre-Dame Médiatrice, 1944.
- Luigi Moresco, *La Madonna di Fatima*, Milano: Istituto di Propaganda Libreria, 1942.
- *Manual do Peregrino da Fátima*, Lisboa: Tip. Da União Gráfica, 1928.
- *Manual do Peregrino de Fátima*, 5ª Edição (correcta e aumentada), Leiria: Oficinas da Gráfica, 1939.
- Manuel Eladio Laxe, *As Duas Faces de Fátima*, Lisboa: Editorial Império, 1987.
- Manuel Nunes Formigao (Mira Ceti), „A Irmã Maria Lúcia das Dores na Fátima”, in *Stella*, nr.114, iunie, 1949. pp.18-19.
- *Marie sous le symbole du Cœur*, Paris: Tequi, 1973.
- Martins, António Maria, *Fátima Caminho da Paz*, São Paulo : Loyola, 1983.

- Martins, António Maria, *Fátima e o coração de Maria*, Braga: Editorial Franciscana, 1985.
- Martins, António Maria, *O Padre Aparício, S.J.*, Braga: Editorial A.O., 1984.
- Martins, António Maria, *O segredo de Fátima e o futuro de Portugal*, Porto: Propriedade de L.E, 1974.
- McGlynn, Thomas, *Vision of Fatima*, Boston: Little Brown and Company, 1948.
- Memórias da Irmã Lúcia I. 13.ª ed. Secretariado dos Pastorinhos, Fátima, 2007.
- Montelo Visconde de, *Os acontecimentos de Fátima*, Guarda: Veritas, 1923.
- Montelo, Visconde de, *As grandes maravilhas de Fátima. Subsídios para a História das aparições e dos milagres de Nossa Senhora de Fátima*, Lisboa: União Gráfica, 1927.
- Montelo, Visconde de, *Fátima os primeiros escritos (1917-1923)*, Lisboa: Alêtheia Editores, 2021.
- Netter, Hermann, *50 Jahre Fatima. Chronik und Dokumentation*, Regensburg-Freiburg: Verlag Bote von Fatima, 1967.
- Netter, Hermann, *Fatima Chronik*, Leiria: Grafica de Leiria, 1970.
- O'Sullivan, Paulo, *Our Lady of Fatima*, [s.n] [s.a].
- Pasquale, Umberto, *Fátima e Balasar. Duas terras Irmãs*. Porto: Edição Cavaleiro da Imaculada, [s.a.].
- Pasquale, Umberto, *Ho visto nascere Fatima*, Torino: Elle di Ci, 1963.
- Pasquale, Umberto, *Suor Lucia Maria narra le sue memorie*, Torino: Apostolato, 1971.
- Pla y Deniel, Enrique, *Las dos ciudades: carta pastoral que dirige a sus diocesanos el Excmo. y Rvdmo. Sr. Dr. D. Enrique Pla y Deniel, Obispo de Salamanca, en 30 de septiembre de 1936*. Salamanca: Establecimiento Tipográfico de Calatrava, 1936.
- Rafferty, Howard, OC. , *Fatima and the Scapular*, Chicago: Carm. Third Order Press, 1950.
- Rambaud, Jean-Dominique, *La Dame toute belle, Étude objective et psychologique des évènements de Fatima*, Lyon-Paris: Librairie Emanuel Vitte, 1949.
- Reis, Sebastião Martins dos, *Fátima: As suas provas e os seus problemas*, Lisboa: Tipografia das Escolas Profissionais Salesianas das Oficinas de S. José, 1953.
- Reis, Sebastião Martins dos, *Na Órbita de Fátima, retificações e achegas*, Evora: Centro de Estudos Manuel Mendes da Conceição Santos, 1958.
- Reis, Sebastião Martins dos, *O milagre do sol e o segredo de Fátima : inconsequências e especulações*. Porto: Edições Salesianas, 1966.

- Reis, Sebastião Martins dos, *Síntese Crítica de Fátima. Incidências e repercussões*, Lisboa: Ramos, Alonso et Moita LDA, 1967.
- Reis, Sebastião Martins dos, *Roteiro das Aparições de Fátima*, în *Alvoradas* nr. 50-51, abril-junho 1970, ano XXXI, IV, pp. 6-113.
- Reis, Sebastião Martins dos, *Uma vida ao serviço de Fátima: Deus e o diabo na quinta do inferno*, Cucuiães: Escola Tipográfica das Missões, S.d, 1970.
- *Revista Impacto*, no. 554, México, 4 de outubro 1960.
- Rocha, Afonso, *Alexandrina e a Segunda Guerra Mundial*, Reims: [s.n.]. 2007.
- Rocha, Afonso, *Junto do Altar do Sagrado Coração de Jesus*, Reims: [s.n.]. 2007.
- Ryan, Finbar, *Nossa Senhora de Fatima*. Tradução do inglês pelo Marquês do Rio Maior. Porto: Comp. E Im.Na Tipografia Inglesa.LTD, 1945.
- Ryan, Finbar, O.P, *Our Lady of Fátima*, 5a edition. Browne and Nolan Limited. Dublin: The Richview Press, 1951.
- *Saeculo exeunte octavo*, AAS vol. XXXII 6 Iulii (1940) num. 8, p.253.
- Sainte Trinité, Michel de la, *Toute la vérité sur Fatima. Vol. I. La science et le faits*, Saint-Parres-Lès-Vaudes: La Contre-Réforme Catholique, 1984.
- Sainte Trinité, Michel de la, *Toute la vérité sur Fatima. Vol. II. Le Secret de l'Eglise*, Saint-Parres-Lès-Vaudes: La Contre-Réforme Catholique, 1986
- Sainte Trinité, Michel de la, *Toute la vérité sur Fatima. vol. III. Le Troisième Secret*, Saint-Parres-Lès-Vaudes: La Contre-Réforme Catholique, 1986.
- Santos, Gilberto Fernandes, *Os grandes fenómenos da Cova da Iria e a história da primeira imagem de Nossa Senhora de Fátima*. [s.n.] Edição do autor, 1956.
- Schweigl, Joséph, *Fatima e la conversione della Russia*, Roma: Pontificio Collegio Russico, 1956.
- Walsh, William Thomas, *Our Lady of Fatima*, New York: Doubleday, 1954.

III. ARTICOLE DIN PERIODICE DE EPOCĂ

- „Aurora Borealis Startles Europe; People Flee in Fear, Call Firemen.”, în *The New York Times*, wednesday, January 26, 1938, p. 25.
- „Discourages Speculation About Fatima 'Secret'”, în *The Catholic Advocate*, Volume 8, Number 34, 20 August 1959, p. 21.
- „Discourages Speculation About Fatima 'Secret'”, în *The Catholic Advocate*, Volume 8, Number 34, 20 August 1959, p. 21.

- „Editorial Information”, *Domestic N.C.W.C News Service, Issued by the Press Departament, National Catholic Welfare Conference, Newsfeeds*, August 15 1959, 59-5183. Catholic Research Resources Alliance.
- „Editorial Information”, *Domestic N.C.W.C News Service, Issued by the Press Departament, National Catholic Welfare Conference, Newsfeeds*, 4 September 1959, 59-5624. Catholic Research Resources Alliance.
- „El primer Cardenal Mexicano y el Arzobispo Metropolitano de Veracruz, justifican plenamente al Postulador Romano de los videntes de Fátima”, în *Christus, Revista Mensual para Sacerdotes*, Año 24, nr. 287, 1 de octubre de 1959, p. 822.
- „Fatima Apparitions sole Survivor rejects recent prophecies imputed to her”, în *Catholic News Service - Newsfeeds*, 13 July 1959.
- „Fatima, 1960 and Confusion”, în *Pittsburgh Catholic*, 17 september, 1959, p.4.
- „Foremost events of Church in u.s., throughout world during 1959 are reviewed”, în *Catholic News Service - Newsfeeds* December 21 1959, 59-8123.
- „Fr. Fuentes named Roman Postulator for Fatima Children, Bishop says; but mandate not yet in force”, în *Catholic News Service - Newsfeeds*, 24 August 1959.
- „Interview is reported with nun, survivor of three Fatima children”, în *Catholic News Service - Newsfeeds*, 25 May 1959.
- „Mexican Prelates Back Priest’s Reliability on Statements Over Fatima Controversy.” în, *The Catholic Standard and Times*, vol. 65 -no. 8, Friday, November 13, 1959.
- „Mexican Prelates give backing to Priest in Controversy over Statements regarding Fatima.”, în *Catholic News Service - Newsfeeds*, 21 September 1959, 59-6043.
- „Niega la Hermana Lucía que nos espera una etapa catastrófica.”, în *El Sol*, AñoXVI-Tomo 10, 10 iulie 1959, nr.828, p.1.
- „Postulator for Fatima Children Cause Named”, în *The Monitor*, Volume CII, Number 24, 11 September 1959, p 8.
- „Prelate Deplores Revival In France Of Fatima Report”, în *The Catholic Transcript*, Volume LXIX, Number 39, 20 January 1967”, p. 2.
- „Recent 'Prophecies' Wrong, Sole Fatima Survivor Says; Interviewer's Role Doubted”, în *The Catholic Standard and Times*, Volume 64, Number 43, 17 July 1959, p. 9.
- „Sister Lucia of Fatima Denies 1960 ‘Prophecies’”, în *The Monitor*, Volume CII, Number 17, 17 July 1959, p.1.

- „So-Called Prophecies Are Denied By Fatima Survivor”, în *The Catholic Transcript*, Volume LXII, Number 11, 16 July 1959, p. 7
- „Terrors attributed to Fatima Secret denied”, în *Catholic News Service - Newsfeeds*, 16 January 1967.
- „Terrors Predicted by Fatima Secret' Denied”, în *Pittsburgh Catholic*, 19 January 1967, p. 7.
- Bletramos, Alvarez Andrés, „La historia del mexicano que desató teorías apocalípticas sobre Fátima,” în *La Stampa*, 11 mai 2017, <https://www.lastampa.it/vatican-insider/es/2017/05/11/news/la-historia-del-mexicano-que-desato-teorias-apocalipticas-sobre-fatima-1.34598606/>. Accesat în 22. 03. 2024.
- David Liptak, „Fatima and Fears about 1960”, în *The Catholic Transcript*, Volume LXII, Number 10, 9 July 1959, p. 1.
- Third Fatima 'Secret' Will Come in '60; Don't Worry About Contents, Bishop Says”, în *The Catholic Standard and Times*, Volume 64, Number 48, 21 August 1959, p. 1.
- *Voz da Fátima*, ano 18, n.º 205, 13 outubro 1939.
- *Voz da Fátima*, ano 20, n.º 234, 13 março 1942.
- *Voz da Fátima*, ano 1, n.º 8, 13 maio 1923.
- *Voz da Fátima*, ano 16, n.º 189, 13 junho 1938.
- *Voz da Fátima*, ano 18, n.º 220, 13 janeiro 1941.
- *Voz da Fátima*, ano 20, n.º 236, 13 de maio 1942.
- *Voz da Fátima*, ano 20, n.º 235, 13 abril 1942.
- *Voz da Fátima*, ano 65, n.º 780, 13 setembro 1987.
- *Voz da Fátima*, ano 7, n.º 81, 13 junho 1929.
- “Woeful Prophecies Denied”, în *The Catholic Advocate*, Volume 8, Number 29, 16 July 1959, p 1.

LITERATURĂ DE SPECIALITATE

I. STUDII ȘI ARTICOLE

- „A alma de Portugal na Cova da Iria”, în *Voz da Fátima*, ano VII, n.º 81, Leiria, 13 de junho de 1929, p. 2.
- „A Peregrinação de Setembro 13”, în *Voz da Fátima*, an 18, n.º 205, 13 outubro, 1939, p.1.

- „Bodas de Oro sacerdotales de Monseñor Agustín Fuentes Anguiano", în *Biblia y Vida Litúrgica*. Decembrie, nr. 231, 1996. pp. 15-29.
- „Consagración de la diócesis al Inmaculado Corazón de María", în *Boletín oficial del Obispado de Salamanca*, año 90, nr. 11, 15 de noviembre, 1943, pp. 286-318.
- „Desagravo ao Imaculado Coração de Maria. Devoção dos primeiros sábados de cinco meses seguidos." în *Voz da Fátima* , ano 18, n.º 205, 13 outubro, 1939.
- „El Milagro de Fátima. Un sacerdote mexicano, postulador romano de causas de canonización, relata su entrevista con la pastorcita Lucia", în *Revista Impacto*, no. 554, México, 4 de octubre 1960, pp. 19-23.
- „Interrogatorio de Lúcia", în *Voz da Fátima*, ano 1, nr. 8, 13 mai 1923.
- Agustín Fuentes Anguiano, „Fátima y el Tepeyac", în *Hacia los Altares*, mayo-junio de 1959, p. 55.
- Alonso, Joaquín María, „«*Histoire ancienne*» et «*histoire nouvelle*» de Fatima", în *Vraies et fausses apparitions dans l'Eglise*, Paris: Lethielleux, 1976, pp-55-92.
- Alonso, Joaquín María, „«*Histoire ancienne*» et «*histoire nouvelle*» de Fatima", în *Vraies et fausses apparitions dans l'Eglise*, Paris: Lethielleux, 1976, pp-55-92.
- António Maria Martins, „P. José Aparício S.J. Ha 50 anos.", în *Stella*, marzo/abril, ano LI, nr. 516, 1988, pp. 8,9,26.
- Antonio Oliver, „Ecclesia y Christianitas en Inocencio III en función de la idea de unidad medieval", în *Estudios Lulianos*, no1, Vol I, 1957, pp. 217-244.
- Barbosa Macedo, José Adílio, „D. António Barroso, Afonso Costa e a Pastoral Colectiva", în *Lusitania Sacra*, nr. 6 , 1994, pp. 327-353.
- Barreto José, „I messaggi di Fatima tra anticomunismo, religiosità popolare e riconquista cattolica", în *Memoria e Ricerca*, Roma: Il Mulino, vol. 53, 3/2016, settembre-dicembre, pp. 395-420.
- Bastero, Juan Luis, „Apariciones marianas: praxis y teología", în *Scripta Theologica*, vol. 43, 2011, pp. 347-365.
- Bastero, Juan Luis, „El magisterio pontificio sobre el Rosario y la carta apostólica Rosarium Virginis Mariae", în *Scripta Theologica*, vol. 35, 2003, pp. 199-225.
- Blanco, Mauricio Martin del, „Los fenomenos extraordinarios en la mística de Santa Teresa de Jesus", în *Teresianum*, 33, 1982/1-2, pp. 361-409.
- Branci, Maria Angela, „Os primaros anos da República e as suas relações com a Igreja Católica", în *Communio*, 1/3, 1984 pp. 256-262.

- Branco, Mário, *A Assunção de Nossa Senhora na Oratória Portuguesa*, în *Coletânea de Estudos*, n. 3, p. 136.
- Călin, Claudiu, „Ordinul Călugărițelor Benedictine de Sf. Lioba și activitatea lor la Timișoara, precum și în întreaga dieceză omonimă (1929-1948)” în *Banatica*, 21, Reșița, 2011.
- Costa, Avelino de Jesus da, „A Virgem Maria Padroeira de Portugal na Idade Média”, în *Lusitânia Sacra*, Lisboa, II, 1957.
- Costas Canas, Antonio, *Assistência Religiosa em Portugal na Grande Guerra*, în *Actas do Colóquio Internacional „A Grande Guerra um século depois”*, Lisboa: Academia Militar, 2015, pp. 193-211.
- Coutinho, José Pereira, „Religiosidade em Portugal: perspectiva de longo prazo”, în *Revista brasileira de história das religiões. anpuh*, xii, nr. 35, 2019, pp. 137-158.
- Dabrowski, Patrice M., „Multiple Visions, Multiple Viewpoints: Apparitions in a Polish-German Borderland 1877-1880.”, în *The Polish Review*, Vol. 58, No. 3. 2013, pp. 35-64.
- De la Cueva Merino, Julio, „El anticlericalismo en la Segunda República y la Guerra Civil”, în Emilio La Parra López și Manuel Suárez Cortina (eds.), *El anticlericalismo español contemporáneo*. Madrid: Biblioteca Nueva, 1998.
- Dias da Silva, Ana Margarida; Calvão Borges, Leonor, „O Arquivo Da Irmã Lúcia: Uma Prova De Fé, Escrito Por Obediência.” în *Lusitania Sacra*, n. 45, 2022, p. 56.
- Ferreira, A. Matos, „Aspectos da acção da Igreja no contexto da I República”, în *Historia Contemporânea de Portugal: I República*, Medina, João (coord), Lisboa: Multilar, 1990, p. 207-218.
- Fonseca, Luis Gonzaga da, „Fátima y la Critica”, în *Revista Sal Terrae*. Santander, 1952
- Fonseca, Luis Gonzaga da, „Fátima y la Critica”, în *Sal Terrae*. Santander, 1952
- Geenen, Godfried, „Les antécédents doctrinaux et historiques de la consécration du monde au Coeur Immaculé de Marie”, în *Maria, Études sur la Sainte Vierge*, p. 863-867.
- Geraldo, Coelho Dias, „A devoção do povo português a Nossa Senhora nos tempos modernos.”, în *Revista da Faculdade de Letras Historia*, nr IV, 1987, pp. 227-256.
- Gomes, J. Pinharanda, „Padre José Geraldes Freire: em louvor de Nossa Senhora”, în *Hvmanitas*- vol. L, 1998, pp. 1083-1097.
- Gómez Pérez, Rafael, „El tema de «marxismo» y cristianismo ante la realidad de la fe: a propósito del 40 aniversario de la encíclica Divini Redemptoris.”, în *Scripta theologica*, vol.9, Fasc.2, 1977, pp. 623-644.

- Graham, Robert S.J, „Profezi di guerra. Fatima e la Russia nella propaganda dei belligeranti dopo il 1942" în *La Civiltà Cattolica*, vol. 4 (132), 1981, p. 16.
- John F. Salza, „The Possible Chastisement of the Third Secret of Fatima.”, în *The Remnant*, January 31, A.D. 2013.
- José Galamba de Oliveira, „A Historia das Aparições", în João Ameal (coord), *Fatima Altar do Mundo*, Porto, Editora Occidental, p. 133.
- Julião, Pedro, *Nossa Senhora no Pensamento Português*, în *Brotéria*, pp. 574-592.
- Kongress des Fatima-Freundeskreises. Am 14. September 1969, Ein Bericht Zusammengestellt von P. Ludwig Kondor SVD, Fátima: Postulação, Fátima, 1970.
- Kongress des Fatima-Freundeskreises. Am 15. September 1968, Ein Bericht Zusammengestellt von P. Ludwig Kondor SVD, Fátima: Postulação, Fátima, 1969.
- Kongress des Fatima-Freundeskreises. Am 17. September 1972. Ein Bericht Zusammengestellt von P. Ludwig Kondor SVD. Fátima: Postulação, Fátima, 1973.
- Kongress des Fatima-Freundeskreises. Am 20. September 1970. Ein Bericht Zusammengestellt von P. Ludwig Kondor SVD. Fátima: Postulação, Fátima, 1971.
- Kongress des Fatima-Freundeskreises. Am 20., und 21. September 1975. Ein Bericht Zusammengestellt von P. Ludwig Kondor SVD. Fátima: Postulação, Fátima, 1976.
- Kongress des Fatima-Freundeskreises. Am 23. September 1973. Ein Bericht Zusammengestellt von P. Ludwig Kondor SVD. Fátima: Postulação, Fátima, 1974.
- Kongress des Fatima-Freundeskreises. Am 26. September 1971. Ein Bericht Zusammengestellt von P. Ludwig Kondor SVD. Fátima: Postulação, Fátima, 1972.
- *La Civiltà Cattolica*, anno 132, Vol. IV, 3151, 3 oct. 1981, p. 49.
- Laurentin, René, „Les révelation privée-apparition, visions-dans l'actuelle phase.”, Actas do Congreso Internacional de Fátima. Fenomenologia e Teologia das Aparições, Fátima,: Santuário de Fátima, 1998.
- Luciano Cristino, „Silva, José Alves Correia (1872-1957)”, în Carlos Moreira Azevedo, Luciano Cristino (coordonatori), *Enciclopédia de Fátima*, p. 537.
- Manuel de Sampayo Pimentel Azevedo, „Os últimos dias da Monarquia em Portugal”, în *Revista de História*, vol. 13, 1995, pp: 179-194.
- Molina, Carlos, „El tema de la violencia en los clásicos del marxismo-leninismo” în *Revista de Filosofía de la Universidad de Costa Rica*, nr.53, 1983, pp: 1-14.
- Mons. Palha, „J'ai vu Lucie, la voyante de Fatima.” în *L'appel du Coeur Dououreux et Immaculé de Marie*, nr. 78, aprilie-iunie 1978, p. 11.

- Nau, F., „La version syriaque de la Vision de Théophile sur le séjour de la Vierge en Egipte”, în *Revue de l'Orient Chretien*, t. V, XV, n. 2, 1910, pp. 125-132.
- Oliveira Dias de, José, „Our Lady in Portuguese Popular Piety”, în *Maria, Etudes sur la Sainte Vierge*, Vol. IV, 1956.
- Oliveira, Plinio Corrêa de, „Pío XII y la era de María”, în *Catolicismo* n° 48, 1954 .
- Pettinaroli, Laura, „La culture au service d'une politique religieuse internationale. L'exemple du Vatican dans ses relations avec la Russie (1905-1939)”, în Dulphy, Anne; Frank ,Robert; Matard-Bonucci Marie-Anne; Ory, Pascal (coord.), *Les relations culturelles internationales au XXe siècle. De la diplomatie culturelle à l'acculturation*, Bruxelles: P.I.E. Peter Lang, 2010.
- Planchot, Jean Daniel, *La Chapelle de la Rue du Bac*, în *Vicentiana*, vol. 47, No. 5-6, 2003.
- Plumpe, Joséph, „Ecclesia Mater”, în *Transactions and Proceedings of the American Philological Association*, vol. 70, 1939, pp. 535–55.
- Quintano, Fernando, „Una Re-Lectura del Mensaje de la Rue du Bac para Nuestro Tiempo”, în *Vicentiana*, vol. 47, No. 5-6, 2003.
- Ramo, António de Jesus, „A Igreja e a I Republica: a reacção católica em Portugal às leis persecutórias de 1910-1911. ”, în *Didaskalia*, nr. 13, 1983, pp. 251-302.
- Rodriguez Plasencia, José Luis, „Los reyes de Portugal y sus alias”, în *Alcántara: Revista del Seminario de Estudios Cacereños*, nr. 86, 2017, pp: 49-60.
- Sequeira Dias, Fátima, „A notícia da implantação da República através da leitura dos jornais publicados no Arquipélago dos Açores.”, în *Boletim do Núcleo Cultural da Horta*, 19, pp: 97-122.
- Tavares, Joaquim da Silva, „Fátima e Lourdes”, în *Broteria*, vol. XII, fasc.5, Lisabona, 1931.
- Tintoré, Miguel Ruiz, „Toda la belleza de la hija del rey está en el interior” (Sl 44,14, Vg): fundamentos de la teología del Corazón de María en la obra del P. Joaquín María Alonso, C. M. F.”, în *Ephemerides Mariologicae*, 62, 2012, pp. 505-516
- Willis E. Hurd. „Auroras of January 21-22 and 25-26”, 1938 în *Monthly Weather Review*, (ed.) Edgar W. Woolard. February 1938, vol. 66, nr.2 W.B. No. 1231, pp.43-44.

II. LUCRĂRI GENERALE ȘI SPECIALE

- *A Mãe da Igreja e a mensagem de Fátima*. Porto: Edições Paulistas, 1967.

- A Mãe da Igreja e a mensagem de Fátima. Porto: Edições Paulistas, 1967.
- Abrantes Joaquim Roque; Pinto, Manuel Serafim; Carvalho, Maria Palmira, *Aljustrel. Uma Aldeia de Fátima. O passado e o presente*, Fatima: Ed. Santuário de Fátima, 1993.
- Adessa, Franco, *Le Troisième Secret de Fatima. Un Témoignage*. Cadillac : Éditions Saint Remi, 2013.
- Alonso, Joaquín María, *Derechos de la Conciencia errónea y otros derechos. "Dialogos sobre el concilio"*, Madrid: Editorial Coculsa, 1964.
- Alonso, Joaquín María, *El Mensaje de Fátima en Pontevedra*, Madrid: Ediciones Sol de Fátima, 1975.
- Alonso, Joaquin Maria, *Fátima, História e Mensagem*, Porto: Cavaleiro da Imaculada, 1975
- Alonso, Joaquin Maria, *Le message de Fatima à Pontevedra*, traduction par le père Simonin, Paris, Tequi, s.a.
- Alonso, Joaquin-Maria; Billet, Bernard; Bobrinskoy Boris; Laurentin, René; Oraison Marc, *Vraies et fausses apparitions dans l'Église*. Exposés de la Session annuelle de la Société française d'études mariales, Pontmain, 9-11 septembre 1971, Paris: Lethielleux, 1976.
- Andrade, José Luís, *Revolução! Das Internacionais às Ditaduras Militares: Portugal e Espanha (1864-1926)*. Alfragide: Casa de Letras, 2019.
- Antunes Marques, Rafael José, *Roteiro da Vida do Padre Manuel Nunes Formigão*, Fátima: Editorial A.O.-Braga. Reparadoras de Fátima, 2009.
- Aquilino Ribeiro, *um escritor confessa-se*, Lisboa: Bertrand, 2008.
- Babo, Jorge; Simões, José Foormosinho, *A Grande Campanha Anti-Igreja em Portugal*, Coimbra: Coimbra Editora, 1972.
- Barreto, José, *Religião e Sociedade. Dois Ensaio*s, Lisboa: Coleção Análise Social, 2002.
- Barthas, Casimir ; Fonseca, Gonzaga da, *Fatima. Merveille Inouïe. Les Apparitions, Le Pèlerinage, les Voyants, Des Miracles, Des Documents*. Fatima-Éditions, Toulouse, 1942.
- Barthas, Casimir; Gonzaga da Fonseca, Luis, *Fatima. Merveille Inouïe. Les Apparitions, Le Pèlerinage, les Voyants, Des Miracles, Des Documents*. Toulouse: Fatima-Éditions, 1942.
- Barthas, Cassimir, *Fatima 1917-1968. Histoire complète des apparitions et de leurs suite*, Fatima-Éditions, Toulouse, 1969.

- Bemelmans, Benoît, *Jacinthe de Fatima: souffrir pour sauver les pécheurs*, Paris : Société française pour la défense de la Tradition, Famille, Propriété, 2010.
- Benjamin Lejonne, *Le soleil a danse à Fatima*, Paris : Apostolat de la presse, 1957.
- Berlewie, Marian, *Encyclopédie des mystiques*, Paris: Ed. Seghers et Jupiter, 1978.
- Bernard, Rogatien, O.P, *Le Mystère de Marie. Les origines et les grands actes de la Maternité de Grace de la Sainte Vierge*, Paris: Desclée de Brouwer & Cie, 1933.
- Bocquet, Marcel, *Père Mateo Apôtre mondial du Sacré-Coeur*, Paris: Tequi, 1963
- Bocquet, Marcel, *Père Mateo Apôtre mondial du Sacré-Coeur*, Paris: Tequi, 1963.
- Bordenave, R.M Marie-Thérèse, *La vie de Sainte Bernadette*, Nevers: Saint-Gildard, 1946.
- Borelli, Antonio, *Fatima. Mesaj de tragedie sau de speranță?*, trad. Vera Maria Neagu, București: Editura Tradiție, 2001.
- Bouflet, Joachim, *Encyclopédie des phénomènes extraordinaires dans la vie mystique* (Vols. I, II, III), Paris: Le Jardin des Livres, 2015.
- Bouflet, Joachim, *Fátima: 1917-2017*, Paris: Editions du Cerf, 2017.
- Bragança, M.C. de, *As Brancas Pombas da Paz*, Lisboa: Gráfica Boa Nova, 1951.
- Brandão, Raul, *Memorias (tomo II) ed. José Carlos Seabra Pereira*, Lisboa: Relógio D'Água, 1999.
- Brochado, Costa, *As aparições de Fátima*, Lisboa: Portugália Editora, 1952.
- Brochado, Costa, *Fátima à luz da história*, Lisboa: Portugália Editora, 1948.
- Buela, Carlos Miguel, *Fátima ¡...y el sol bailó...!*, New York: Ive Press, 2012.
- Bur Jaques, *Pour comprendre la Vierge Marie*, Paris: Les Éditions du Cerf, 1992.
- Cahill, E S.J., *Freemasonry and the Anti-Christian Movement*, Dublin: Gill, 1959.
- Calvat, Mélanie, *Vie de Mélanie bergère de la Salette. Son enfance jusqu'à l'Apparition* (1831-1846), Paris: Éd. Mercure de France, 1919.
- Carroll, Michael, *Catholic Cults and Devotions: A Psychological Inquiry*. Kingston: McGill Queen's University Press, 1989.
- Castelbreanco J; T.R.P.A, Magni, *Notre réponse au Message de Fatima*, Montana: Éditions Villa Notre-Dame, 1943.
- Castro, Pires, *A Virgem e Portugal*, Vol I, Porto: Edições Ouro, 1967.
- *Catholic Encyclopedia*, New York: Encyclopedia Press, 1913.
- Catroga, Fernando, *Entre Deuses e Césares: secularização, laicidade e religião civil, uma perspectiva histórica*, Coimbra: Almedina, 2006.

- Cekada, Anthony, *Don't Get Me Started! Collected Writings 1979-2019*. Vol.II. *The Controversialist (2000-2008)*. West Chester, OH: St. Gertrude the Great Roman Catholic Church, 2021.
- Cerejeira Card., Manuel Gonçalves, *Obras Pastorais*, VII vol. Lisboa, União Gráfica, 1936-1970.
- Chasle, Louis, *Sœur Marie du Divin Cœur née Droste zu Vischering. Religieuse du Bon-Pasteur 1863-1899*, Paris: Gabriel Beauchesne & Cie, 1906.
- Chevalier, A., *La Propagatrice de la dévotion au Sacré Cœur de Jésus, la vénérable Anne-Madeleine Rémuzat*, Religieuse professe de la Visitation Sainte-Marie au 1er monastère de Marseille, D'après les documents de l'Ordre - D.S.B., Lyon, E. Vitte, 1891.
- Chiron, Yves, *Fátima, vérités et légendes*. Paris: Artege, 2017.
- Coelho Dias Messias, *Exército Azul de Nossa Senhora de Fátima*, Fátima: Edição da Sede Internacional Fátima, 1956.
- Coelho, Messias Dias, *O que falta para a Conversão da Rússia. Exposição Mensagem de Fátima, seu conteúdo e importância, suas profecias e promessas*, Casa da Beira: Fundão, 1959.
- Combe, Gilbert, *Dernières années de Sœur Marie de la Croix bergère de la Salette*, Paris: Tequi, 1978.
- Cordeiro, Valério, *A venerável madre Paula Frassinetti*, Lisboa: Edição da Casa Sacré Cour, 1930.
- Corteville, Michele, *Témoignages Historiques sur Mélanie Calvat Bergère de la Salette*, Beaupréau: Associations des enfants de N.D. de la Salette et St Grignon de Montfort, 1992.
- Costa, Avelino de Jesus da, *A ordem de Cluny em Portugal*, Braga: Edições Cenáculo, 1948.
- Cozzens, Donald, *The Changing Face of the Catholic Priesthood*, Collegeville: Liturgical Press, 2001.
- Cristiani L, *La Vierge Marie et les Évangiles*, Lyon: Comité Catholique d'Apostolat par l'Évangile, 1934.
- Croiset, Jean, *Año cristiano ó ejercicios devotos para todos los días del año*. Barcelona: Librería religiosa, 1854.
- D'Armada, Fina, *Fátima. O que se passou em 1917*, Lisboa: Livraria Bertrand, 1980.

- Daniele, Arai, *Entre Fátima e o Abismo. Considerações e fatos sobre o segredo que desafia o pontificado e assombra a cristandade*. São Paulo: Edições Excelsior, 1988.
- Daniele, Arai; Gibson Hutton, *O segredo de Fátima ou perfídia em Roma? Fátima: Pro Roma Mariana*, [s.a].
- Davies, Michael, *Pope John's Council*, Kansas City: Angelus Press, 1992.
- Davies, Michael, *The Second Vatican Council and religious liberty*, Minnesota: Neumann Press, 1992.
- De Marchi, Giovanni, *A Verdadeira História de Fátima. Uma narração completa das Aparições de Fátima*. Coimbra: Cruzada Internacional do Rozário de Fátima, 2017.
- De Marchi, Giovanni, *Era uma Senhora mais brilhante que o Sol*, 2.a edição, Fátima: Seminário das Missões de Nossa Senhora de Fátima, 1946.
- De Marchi, Giovanni, *Foi a os pastorinhos que a Virgem falou*, Cova da Iria: Seminário das Missões de Nossa Senhora de Fátima, 1958.
- De Marchi, Giovanni, *The True Story of Fatima*, Minnesota: Catechetical Guild Educational Society, 1952.
- De Poncins, Vicomte Léon, *Freemasonry and the Vatican*. Palmdale: Christian Book Club, 1968.
- Delacroix, Jaques, *Lourdes et Fatima, dans la ligne de mire des autorités de la nouvelle église conciliaire*, Chateaufort: Ed.Delacroix, [s.a].
- Dem, Marc, *Le Troisième Secret de Fatima*, Monaco : Editions du Rocher, 1993
- Dem, Marc, *Le Troisième Secret de Fatima*, Monaco: Editions du Rocher, 1993.
- Di Maria, Stanislao, *Le message d'amour du cœur immaculé de Maria à Fatima*, Palermo : Collection Grain de Sénevé, 1977.
- Dion, Henri, *Mélanie Calvat, bergère de La Salette Etapes humaines et mystiques*, Paris: Tequi, 1984.
- Divin Cœur, Sœur Muriel du, *Le secret de la bienheureuse Marie du Divin Cœur*, Saint-Parres-lès-Vaudes: Contre-Réforme Catholique, 2014.
- Dom Claude Jean Nesmy, *La vérité de Fatima*, Paris : Editions S.O.S, 1980.
- Dominicus, « *La Russie se convertira* ». *La consécration au Cœur Immaculé de Marie a-t-elle bien été accomplie ?*, Avrillé: Éditions du Sel, 2013
- Doucher, Pierre, *Le Sainte Vierge et le Saint-Siège*, Paris : Librairie de l'Œuvre de Saint Paul, 1902.

- Ellul, Jean-Pierre, *Sœur Anne-Madeleine Rémuzat, Visitandine de Marseille, apôtre de la Miséricorde*. Marseille: Chemin de Dialogue, 2015.
- Émile Poulat, *Histoire, Dogme et Critique dans la crise moderniste*, 3e Édition, Paris : Albin Michel, 1996.
- *Fátima em 65 vistas*, Porto: Tipografia do Porto Médico, 1936.
- Fernandes, Joaquim; D'Armada, Fina, *Intervenção Extraterrestre em Fátima. As aparições e o fenómeno ovni*, Lisboa: Livraria Bertrand, 1981.
- Fischer, Ludwig, *Fátima a Lourdes Portuguesa*, Lisboa, União Gráfica, 1930.
- Fischer, Ludwig, *Fátima a Lourdes Portuguesa*. Trad. Sebastião da Costa Brito, Lisboa: Tipografia da União Gráfica, 1932.
- Fischer, Ludwig, *Fátima à Luz da Autoridade Eclesiástica*. Trad. Sebastião da Costa Brito, Lisboa: Tipografia da União Gráfica, 1932.
- Fischer, Ludwig, *Hyazintha, die kleine Blume von Fátima*, Bamberg: Fátima-Verlag, , 1934.
- Fisher, Paul, *Their God is the Devil*, Washington: American Research Foundation, 1990.
- Formigão, Manuel Nunes, *Pensamentos do Apóstolo de Fátima*, Fátima: Congregação das Irmãs Reparadoras de Nossa Senhora de Fátima, 2016.
- Formigão, Manuel Nunes, *Stella Matutina*, Fátima: Congregação das Irmãs Reparadoras de Nossa Senhora de Fátima, 2018.
- Formigão, Manuel Nunes, *Visão de Paz. Poesias Inéditas do P.e Manuel Nunes Formigão*, Braga: Editorial A.O.-Braga. Reparadoras de Fátima, 2008.
- Fornasari, Eugénio. *A Grande Promessa de Nossa Senhora do Rosário de Fátima*. 6 edição, Lisboa: Edições Paulistas, 1946.
- Franco Bellegrandi, *Nikita Roncalli. Controvita di un papa*, Roma: Edizioni Internazionali di Letteratura e Scienze, 1994.
- Freire, José Geraldes, *O Segredo de Fátima. A Terceira parte é sobre Portugal?* Fátima: Edição do Santuário de Fátima, 1978.
- Gaeta, Saverio, *Fatima tutta la verità. La storia, i segreti, la consagrazione*, Milano: San Paolo, 2017.
- Galeazzi-Lisi, Riccardo, *Dans l'Ombre et dans la lumière de Pie XII*, Paris: Flammarion, 1960.
- Gamber, Klaus, *The Reform of the Roman Liturgy*, Harrison: Foundation for Christian Reform, 1993.

- Gasquet, Marie, *La vénérable Anne-Madeleine Remuzat*, Paris: Flammarion, 1935.
- Gauthey, Mgr François-Léon, *Vie et Œuvres de sainte Marguerite-Marie Alacoque. Tome I : Vie. Tome II : Oeuvres. Tome III : Documents. Nouvelle édition publiée par le monastère de la Visitation de Paray-le-Monial d'après la troisième édition qui avait été totalement refondue et notablement augmentée par Monseigneur Gauthey*. Paris: Ancienne Librairie Poussielgue, 1920.
- González-Carvajal, Luis, *Entre la utopía y la realidad. Curso de Moral Social*, Santander: Editorial Sal Terrae, 1998.
- Goulven, Joséph, *Merveilleuse Histoire de Fatima*, Rabat: Editions Felix Moncho, 1945.
- Goulven, Joséph, *Merveilleuse Histoire de Fatima*, Rabat: Editions Félix Moncho, 1946.
- Graber, Rudolph, *Athanasius and the Church of Our Time*, Palmdale: Christian Book Club, 1974.
- Greck, Isabel, *A Força dos Primeiros Sábados*, Fátima: Stella Editora, 2003.
- Guilhot, Hyacinthe, *La vraie Mélanie de la Salette*, Paris: éditions St-Michel, 1973.
- Guitton, Jean, *Rue du Bac ou la superstition dépassée*, Paris: De Paris, 2005.
- Haffert, John, *Apostolat mondial*, Paris: Tequi, 1999.
- Haffert, John, *Encontro de testemunhas*, Fátima: Sede Internacional do Exército Azul, 1961.
- Hamon, Auguste, *Vie de la Bienheureuse Marguerite-Marie. D'après les manuscrits et les documents originaux*, Paris: Gabriel Beauchesne & Cie, Éditeurs, 1907.
- Hamon, Auguste, *Vie de la Bienheureuse Marguerite-Marie. D'après les manuscrits et les documents originaux*. Paris: Gabriel Beauchesne & Cie, Éditeurs, 1907.
- Holweck, Frederick George, *Calendarium festorum sanctae Mariae Virginis Deiparae. Memoriis Historicis Illustratum*. Friburgi Brisgoviae: Typographi Editoris Pontificii, 1892.
- J. Castelbranco, *Le prodige inouï de Fatima*, Paris: Tequi, 1972.
- Jan Margry, Peter (coord), *Cold War Mary. Ideologies, Politics, and Marian Devotional Culture*, Leuven University Press, 2021.
- João Paulo Quelhas Domingues, *A carta pastoral de aprovação das visões/aparições de Fátima. Uma tentativa de leitura teológico-mariológica*. Santuario de Fátima, Torres Navas, 2020.
- Junta Central da Acção Católica Portuguesa, *A Mensagem de Fátima*, Lisboa: Editorial Logos., 1961.

- K. Rhaner, *Visionen und Prophezeiungen*, Freiburg: Herder, 1958.
- Kondor, Luis S.V.D, *Fatima. Abschluss der Jubiläumsfeierlichkeiten*, Fátima: Postulação, Fátima, 1968.
- Lamet, Pedro Miguel, *Azul y rojo. José María de Llanos. Biografía del jesuita que militó en las dos Españas y eligió el suburbio*. Madrid: La Esfera de los Libros, , 2013.
- Lassus, Yves de, *Très Saint Père, consacrez la Russie au Cœur Immaculé de Marie*, La Garde: Cap Fatima, 2021.
- Laurand, Laurent, *Héraut de la charité et de Notre-Dame de Fatima*. Strasbourg: Trifolium, 2017.
- Laurand, Luce, *Héraut de la charité et de Notre-Dame de Fatima. Le serviteur de Dieu François Rodrigues da Cruz prêtre diocésain puis jésuite. (1859-1948)*, Strasbourg : Trifolium, 2017.
- Laurentin, René ; Sbalchiero, Patrick, *Dictionnaire des apparitions de la Vierge Marie. Inventaire des origines à nous jours*, Paris : Librairie Arthème Fayard, 2007.
- Laurentin, René, *Vie de Bernadette*, Lonrai: Desclée de Brouwer, 1978.
- Laurentin, René, *Les apparitions de Lourdes*. Paris: Lethielleux, 1966.
- Laurentin, René, *Lourdes, Histoire Authentique*, VI tomes. Paris: Lethielleux Éditeur, 1961.
- Laurentin, Rene, *Vie de Catherine Labouré, Voyante de la rue du Bac et servante des apuvres 1806-1876*, Paris: Desclée de Brouwer, 1980.
- Le Masne, Roger, *La papauté au travers de la prophétie de Saint Malachie*, Montsurs: Resiac, 2001.
- Les amis du Christ-Roi, *L'Eglise éclipsée ? Réalisation du complot maçonnique contre l'Eglise*, Châteauneuf : Delacroix, DL 1999.
- Lourenço, Joaquim Maria, *Situação jurídica da Igreja em Portugal*, Coimbra: Coimbra Editorial, 1943.
- Luigi Moresco, *La Madonna di Fatima*, Milano: Istituto di propaganda libraria, 1942
- Manifold, Deirdre, *Fatima and the Great Conspiracy*, Galway, Ireland: Firinne Publications, 1992.
- Maral, Alexandre, *Le Roi-Soleil et Dieu*, Paris: Perrin, 2012.
- Marchet, Xavier, *La merveilleuse vie de Bernadette, la Voyante de Lourdes*, Paris: Pierre Tequi, 1930.

- Margarida-Maria Alacoque, *Vida de Santa Margarida-Maria Alacoque escrita por el a própria*, tradução do texto original francês (2ª edição revista e melhorada), Porto: Edições do Apostolado da Imprensa, 1936.
- Martindale, Cyril Charlie, *The Message of Fatima*, London: Burns Oates & Washbourne LTD, 1950.
- Martins, Antonio Maria, *Fatima et le corps mystiqu*. Paris: Téqui, 1989.
- Maunder Chris, *Our Lady of the Nations. Apparitions of Mary in 20th-Century Catholic Europe*, New York: Oxford University Press, 2016.
- Maunder, Chris, *Mary, Founder of Christianity*, London: Oneworld Publications, 2022.
- Monastère de la Visitation de Paray-le-Monial, *Vie et ouvres de la Bienheureuse Marguerite-Marie Alacoque, Tome Premier. Comprenant sa vie inédite par les contemporaines. La procédure de 1715, le mémoire de Chrysostome Alacoque. Les Biographies des contemporaines*. Paray-le-Monial (Saone-et-Loire) au Monastere de la Visitation, Paris: Poussielgue Freres Librairies, 1867.
- Montelo, Visconde de, *Fé e Pátria*, Bragança: Obra dos Patronatos de Bragança, 1937.
- Morales Olaya, Francisco, *La conspiración contra la República*, Barcelona: Producciones Editoriales, 1979.
- Morlier, Laurent, *Le troisième secret de Fatima publié par le Vatican le 26 juin 2000 est un faux: en voici les preuves*, Argentré-du-Plessis: Editions DFT, 2001.
- Morlier, Laurent, *Vrai ou Faux Troisième Secret de Fatima. Réponse au tome IV de « Toute la Vérité sur Fatima »*, , Argentré-du-Plessis: Editions D.T.F, 2004
- Mowatt, John, *Russia e Fatima*, Fátima: Edição do Exército Azul, 1956.
- Neubert, Eberhard, *Marie dans l'Église Anténicéenne*, Paris: Librairie Victor Lecoffre J.Gabalda & Cie., 1908.
- Nicholas Grüner (coord), *Escravidão Mundial ou paz... A decisão é do Papa*, Canada: Immaculate Heart Publications, 1993.
- Nicolas M.J, *Il est né de la Vierge Marie. Marie dans le Mystère Chretien*, Paris: Beauchesne, 1969.
- Novo, Vieira, A., *Lourdes perante a história, a ciência e a fé*, Braga: Livraria Cruz, 1924.
- Nunes, Leopoldo, *Fátima. História das Aparições de Nossa Senhora do Rosário aos Pastorinhos da Cova da Iria*, 3ª edição, Lisboa: Tipografia Maurício & Monteiro, 1928.
- Oliveira, Eduardo Freire de, *Elementos para a Historia do Município de Lisboa*, Lisboa: Typographia universal, 1882.

- Oliveira, José Galamba de, *Fatima a proba: subsídios para a história da Fátima*. Leiria: Ed. da Grafica, 1946.
- Oliveira, José Galamba de, *Escritos Selectos* Apresentação Sarafim de Sousa Ferreira e Silva. Introdução de António Rodrigues Baptista. Cronologia Luciano Coelho Cristino. Leiria: Diocese de Leiria-Fátima, 2003.
- Oliveira, Mario de, *Fatima nunca mais!*, Porto: Campo das letras, 1999.
- Oliveira, Miguel de, *História Eclesiástica de Portugal*, Lisboa: União Gráfica, 1958.
- Parra, Charles, *Le Sacré Cœur. Histoire. Mystique. Théologie. Pratique*, Toulouse: Apostolat de la Priere, 1945.
- Péchenart, Antoinette, *Jacinta. A Pastorinha de Fátima*, Lisboa: Gomes&Rodrigues-Portugal, 1944.
- Pelletier, Joséph. A, *The Sun Danced at Fatima. A critical story of the Apparitions*, New York: Doubleday, 1983.
- Pequito Rebello, José, *Meditações de Fátima*. Lisboa: Edições Gama, 1942.
- Père S. J, Jacques, *La Vie de la très honorée sœur Anne-Madeleine de Remuzat*, Marsilia: J.A. Brebion, 1760.
- Pierre Caillon, *La consécration de la Russie aux très Saints Coeurs de Jésus et Marie*. Paris: Téqui, 1983.
- Pinho, Mariano, *O Coração Imaculado de Maria à Luz de Fátima*, Braga: 1950.
- Pinto Cardoso, Arnaldo, *Dr. Manuel Nunes Formigão. Traços do seu perfil sacerdotal (1883-1958)*, Fátima: Congregação das Irmãs Reparadoras de Nossa Senhora de Fátima, 2019.
- Pinto Cardoso, Arnaldo, *Maria Santíssima na vida do padre Formigão*, Torres Novas: Paulus Editora, 2022.
- Pinto Cardoso, Arnaldo; Ferreira, Gertrudes, *O padre Formigão e a Mensagem de Fátima*, Fátima: Congregação das Irmãs Reparadoras de Nossa Senhora de Fátima, 2018.
- Pollard, John, *The Unknown Pope: Benedict XV (1914-1922) and the Pursuit of Peace*. New York: The Continuum International Publishing Group Ltd, 1999.
- *Pour servir a l'Histoire Réelle de La Salette. Documents I*, Paris: Nouvelles Éditions Latines 1963.
- *Pour servir a l'Histoire Réelle de La Salette. Documents II*, Paris: Nouvelles Éditions Latines 1963.

- *Pour servir a l'Histoire Réelle de La Salette. Documents III*, Paris: Nouvelles Éditions Latines 1965.
- *Pour servir a l'Histoire Réelle de La Salette. Documents IV*, Paris: Nouvelles Éditions Latines 1978.
- Ragner Suñer, Hilari, *La pólvora y el incienso: La Iglesia y la Guerra Civil española (1936-1939)*, Barcelona: Servicio de Publicaciones de la Universidad de Navarra, 2001.
- Ranzato, Gabriele, *La grande paura del 1936: Come la Spagna precipitò nella Guerra Civile*, Roma: Laterza, 2011.
- Ravier André, *Les écrits de Sainte Bernadette et sa voie spirituelle*, Couvent Saint-Gildard: Lethielleux, 1961.
- Ravier, André, *Bernadette d'après ses lettres*, Paris: Lethielleux, 2002.
- Reboul, Michèle, *L'Immaculée Conception. Clé de voûte de la Création*, Versailles : Via Romana, 2018.
- Rego, Lobiano do, *De Fátima a Balasar*, Porto: Escola Tipográfica da Oficina de S. José, 1979.
- Reis, Sebastião Martins dos. *Na Órbita de Fátima. Reações e contrastes*. Porto: Edições Salesianas, 1985.
- Ricardo de la Cierva, *Las Puertas del Infierno*, Toledo: Editorial Fénix, 2006.
- Ricardo de la Cierva, *Oscura rebelión en la Iglesia*, Barcelona: Plaza & Janes, 1987.
- Riccardi, Andrea, *Ils sont morts pour leur foi. La persécution des chrétiens au XXe siècle*, Paris: Mame- Plon, 2002.
- Roche, Georges, *Pie XII devant l'Histoire*. Paris: Ediciones Robert Laffont, 1972.
- Rolim, José, *Francisco. O Pastorinho de Fátima. Florinhas de Fátim*, Lisboa União Gráfica, 1947.
- Sablons, Tarbé, *Mez de Maria ou Nova Imitação da Sanctissima Virgem*, traduzido do francês, Paris: J. P. Aillaud Editor, 1845.
- *Sacrilege a Notre Dame de Fatima*. Cadillac: Éditions Saint Remi, 2013.
- Saint-Pierre, Michel de, *Bernadette et Lourdes*, Paris: Table Ronde, 1953.
- Sánchez López, Rosario, *Entre la importancia y la irrelevancia*, Murcia: Editora Regional Ensayo, 2007.
- Sausseret, Paul, *Apparitions et Révélations de la Tres Sainte Vierge. Depuis l'origine du Christianisme jusqu'à nos jours*, II Vol, Paris: Chez Louis Vivès, Librairie-Éditeur, 1854.

- Schamoni, Wilhelm, *Milagres são factos*, versão portuguesa da 4ta versão alemã, traduzido por F.M.S, Guarda: Oficinas de S. Miguel, 1976.
- Scheer, Monique, *Rosenkranz und Kriegsvisionen Marienerscheinungskulte im 20. Jahrhundert*, Tübingen: EKW-Verlag, 2006.
- Sousa e Silva, Manuel Fernando, *Francisco. O consolador de Deus*, Águeda: Ed. Paulinas, 2019.
- Sousa e Silva, Manuel Fernando, *Jacinta. A pastorinha de Fátima*, Águeda: Ed. Paulinas, 2021.
- Sousa e Silva, Manuel Fernando, *Pastorinhos de Fátima*, Águeda: Ed. Paulinas, 2017.
- Sousa, Fernando de, *A Maçonaria do Porto e a Revolta Republicana de 1891*, Lisboa: Livros Horizonte, 1991.
- Staehlin, Carlos Maria, *Apariciones. Ensayo crítico*, Madrid: Razón y Fe S.A, 1954.
- Stern, Jean, *La Salette, Documents authentique*, Paris: Desclée De Brouwer, 1980.
- Suciú, Ioan P.S, *Fecioara din Fatima. Regina Sfântului Rozar*, Oradea: „Sf. Nichita”, 1943.
- Tanquerey, Adolphe, *Précis de Théologie Ascétique et Mystique*, Paris: Desclée et Cie, 1923.
- Tanquerey, Adolphe, *Précis de Théologie Ascétique et Mystique*, septième édition. Paris-Tournai-Rome: Société de S. Jean L'Évangéliste, Desclée et Cie, 1923.
- Teófilo João, *O inferno ataca*, Lisboa: Gráfica de Gouveia, 1960.
- Tosatti, Marco, *Il Segreto Non Svelato*, Casale Monferrato: Edizioni Pienme Spa, 2002.
- Tournier, Félix, *Considerations sur le Rosaire de la Vierge Marie*, Paris : Bloud et Barral, Libraries-Éditeurs, 1896.
- Trinchard, Paul, *The Awesome Fatima Consecrations*, Louisiana: Maeta, 1992.
- Vennari, John, *The Permanent Instruction of the Alta Vendita. A Masonic Blueprint for the Subversion of the Catholic Church*, Rockford: Tan Books and Publishers, 1999.
- Videira, Tomas, *Pio XII e Fátima*, Fátima: Verdade e vida, 1957.
- Vieira Vaz, Maria Regina, *Nossa Senhora de Fátima, Rainha de Portugal*, Lisboa: Edição do Centro de Apostolado do Coração de Maria, 1947.
- Wiltgen, Ralph, *The Rhine Flows into the Tiber*, New York: Hawthorne, 1967.
- Yves Chiron, *Ancheta asupra aparițiilor Fecioarei Maria*, trad: Dorina Oprea, București : Ed. Philopia, 2012.

MATERIAL AUDIOVIZUAL

- Visita da Irmã Lúcia em Fátima, maio 1946. Documentação inédita do Núcleo Audiovisual do Arquivo do Santuário de Fátima.